9121

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLAHİYAT BÖLÜMÜ

KELAM ANA BİLİM DALI

İZMİRLİ İSMAİL HAKKI ve KÜTÜBHANESİNDEKİ KELAM İLMİYLE İLGİLİ ESERLERİN TANITIMI

"Yüksek Lisans Tezi"

HABİP TERZİOĞLU

Danışman :

Prof.Dr. Bekir TOPALOĞLU

İstanbul - 1989

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

F İ H R İ S T

İÇİNDEKİLER

Önsöz 3
Giriş 7

BİRİNCİ BÖLÜM
İZMİRLİ İSMAİL HAKKI'NIN HAYATI, ESERLERİ ve KÜTÜBHANESİ

A) Hayatı 13
B) Eserleri 18
a) Basılmış eserleri 22
b) Yazma eserleri 26
c) Maddeleri 28
C) Kütübhanesi 30

İKİNCİ BÖLÜM
İZMİRLİ İSMAİL HAKKI KÜTÜBHANESİNDEKİ KELAM İLMİYLE İLGİLİ ESERLERİN TANITIMI

Eserlerin tanıtımı 33
Netice 134
Bibliyografya .....
İndex
a) Şahıs adları .....
b) Tanıtılan eserlerin listesi .....

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

Ö N S Ö Z

Akademik çalışmalarda literatür bilgisinin herşeyden önce geldiği bilinir. Kaynakları tanımadan yapılan araştırmaların sıhhati tartışma konusudur. Araştırma tekniklerinin ilmi çalışmalarda öncelikle öngördüğü husus kaynak bilgisidir. Yüksek Lisans, akademik çalışmaların ilk basamağı olduğundan tez hocam sn. Prof.Dr. Bekir Topaloğlu'ndan ileride-ki çalışmalarıma her zaman malzeme olabilecek kaynakları tanıyabileceğim bir konu istedim. Hocam İzmirli İsmail Hakkı Kütübhanesi'nde ön çalışma yapmamı tavsiye etti. Ön çalışma sonucunda İzmirli'nin kütübhanesinin çok zengin olduğunu tesbit ettim. Bunun üzerine yaptığımız müzakereler sonucu, "İzmirli Kütübhanesindeki kelamla ilgili eserlerden günümüzde ilmi araştırmalarda referans olarak kullanılmayanların tanıtımı" konusu belirlendi.

Kütübhanede yaptığım dökümanter çalışmada 600'ü aşkın eser ortaya çıktı. Tez hocam kütübhanedeki eserlerin büyük kısmının referansı yapılan, bilinen kitaplar olduğunu, bunlardan 96 tanesini tanıtmamın yeterli olacağını belirtti. Böylece günümüzde referans olarak pek kullanılmayan söz konusu eserleri günyüzüne çıkarmış olduk.

Son devrin önde gelen ilim adamlarından olan İzmirli üzerinde yeterli akademik çalışmaların yapıldığını söylemek mümkün değildir. Ayrıca nedense İzmirli'nin eserlerinin (bir kaçı dışında) ne tıpkı basımı nede sadeleştirmesi yapılmıştır. Sabri Hizmetli'nin İzmirli üzerine Fransa Sorbon'da yaptığı doktora çalışması ne yazıkki Türkçe'ye kazandırılmamıştır. Aynı yazarın Milli Eğitim Kültür dergisinde İzmirli üzerine yayınlanan makalesinin Türkçede İzmirli üzerine yapılmış en geniş çalışma olmasu bu konunun ne kadar ihmal edildiğini gösterir.

Tezimizin ana konusu İzmirli İsmail Hakkı olmamasına rağmen "birinci" bölümde İzmirlinin biyografisi, eserleri ve kütübhanesi üzerine bilgi verdik. Daha sonra kütübhanedeki eserlerden tercih ettiklerimizin muhtevalarını kısaca tanıttık. Tanıttığımız eserlerin ilim dünyasına hangi oranda katkısının olacağını ise hiç şüphesiz zaman tayin edecektir.

Bu çalışmanın meydana gelmesinde bana metodları öğretip yol gösteren, gerektiğinde yardımcı olan tez hocam Sayın Prof.Dr. Bekir Topaloğlu'na teşekkür etmeyi borç bilirim.

Habip TERZİOĞLU

KISALTMALAR

a.esr.	:	aynı eser
a.g.e.	:	adı geçen eser
b.	:	İbn
bkz.	:	bakınız
c.	:	cilt
(Kütübhane) no	:	Süleymaniye kütübhanesi İzmirli bölümü kitab numarası
s.	:	sahife
s.k.	:	Süleymaniye Kütübhanesi
ts.	:	tarihsiz
v.	:	vefatı
vb.	:	ve benzeri
vd.	:	ve devamı
vs.	:	ve sair.
vr.	:	varak
yp.	:	yaprak

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ :

خ : h̲

ث : s̲

ذ : z̲

ع : c

غ : ġ

ق : ḳ

ص : ṣ

ض : ẓ

ح : ḥ

ط : ṭ

ظ : ẓ

^ : uzatma işareti

G İ R İ Ş

İzmirli İsmail Hakkı İslami ilimlerde son devrin önde gelen isimlerindendir. İzmirli, sadece belli bir alanda değil, İslami ilimlerin her dalında söz sahibi olmuş, hepsinde kalıcı eserler vermiş, üniversitelerde ders okutmuş eşine az rastlanır çok yönlü bir alimdir. O, kelam da olduğu kadar fıkıhta, tefsirde olduğu kadar hadiste, İslam felsefesinde olduğu kadar islam tarihinde, usul-u fıkıhta olduğu kadar mantıkta derin vukuf sahibidir. Ancak hiç şüphe yok ki İzmirli'nin asıl söz sahibi olduğu daha doğrusu canlılık ve sistem getirdiği ilim dalları kelam ve islam felsefesi olmuştur.

Prof.Dr. Bekir Topaloğlu kelam ilminin geçirmiş olduğu devirleri sayarken batıda rönesanstan sonra fikir, sanat ve felsefede köklü değişiklikler olmasından dolayı; kelam ilminde yeni bir dönemin meydana geldiğini söyler. O'na göre yeni kelam ilminin kurucusu İzmirli İsmail Hakkı'dır. Yeni İlmi Kelam cereyanıyla ilgili yazılmış olan en mükemmel eser de İzmirli'nin yazmış olduğu "Yeni İlmi Kelam" adlı kitabıdır.(1)

Ülkemizin önde gelen bilim adamlarından Hilmi Ziya Ülken de yaklaşık olarak aynı şeyleri söyler. : "....Tahsili mekteb ve medrese olduğu için şark ile garb arasında köprü olan neslin tipik örneği olarak gösterilebilir. İslâm Felsefesinde, kelamda ve fıkıhta yeni metodları kullanarak

---

(1) Bekir Topaloğlu, Kelam İlmi (giriş), s. 37, 38, 39, 42 Ayrıca bkz. Cihad Tunç, 50 "Cumhuriyetin 50. yılında Kelam Sahasında Çalışmalar" s. 296 (A.Ü. İlâhiyat Fakültesi 1973)

kurucu denecek derecede tarihçi meziyeti göstermiştir. Kendisinden önce bu ilimlerin tarihini inceleyen gelmemiştir. Bazı eksiklikleriyle birlikte her üç ilmin tarihinde çağdaş düşünce açısından yaptığı incelemeler emsalsiz değerdedir... Kelam problemlerini Ortaçağ kanıtları ile bırakmayarak aynı problemlerin karşılığı olan Batı ortaçağı ve modern filozofların kanıtları ile karşılaştırmaktadır..."(2)

Osmanlı'nın son döneminde yetişmiş, Cumhuriyet'in ilk yıllarında önemli ürünler ortaya koymuş, İslami ilimlerde yeni metodlar getirmiş İzmirli üzerinde ne yazık ki yeterli akademik ve ilmi çalışmalar yapılmamıştır. Her şeyden önce eserleri (bir kaçı dışında) bir türlü günümüz türkçesine aktarılmamış, çeşitli dergilerde yayınladığı

-- Özellikle İslam felsefesi ve kelam ile ilgili makaleleri derlenip bir araya getirilmemişdir. Yazma eserleri ise kütübhanenin tozlu raflarında veya şahısların ellerinde kalmıştır.

Elinizdeki tez doğrudan İzmirli ile ilgili değildir. Onun kütübhanesi üzerinde yapılmış dökümanter bir çalışmadır. Tezin amacı İzmirli kütübhanesindeki kelam ilmiyle ilgili günümüzde referans olarak pek kullanılmayan-kitapları tanıtmaktır. Bir diğer amacı ise ilim çevrelerinin dikkatini İzmirli'nin eserleri, yazmaları, makaleleri ve özellikle zengin kütübhanesi üzerine çekmektir.

Tez iki bölümden oluştu. Birinci bölümde İzmirli'nin hayatı, eserleri ve kütübhanesi üzerine bilgi verildi. İkinci bölümde ise kütübhanede yaptığımız araştırmalar sonucu tanıtmayı tercih ettiğimiz kitablar ele alındı.

---

(2) Ülken, Hilmi Ziya, Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi, s. 276.

Birinci bölümde İzmirli'nin eserlerini sıralarken önce basılmış ve kütübhanesinde bulunanları zikrettik. Kütübhanede olan bütün eserlerin teknik tanıtımı da yapıldı. Ancak bazı eserleri kendi kütübhanesinde bulunamadı. Onları İzmirli üzerine en geniş çalışmayı yapmış Sabri Hizmetlinin makalesinden alarak eserlere ilave ettim. Hizmetli'nin makalesinde İzmirli'nin kitablarıyla ilgili yeterli teknik bilgi verilmediğinden, bazı kitabların basıldığı yer, tarih veya sayfa sayısı belirtilemedi. İzmirlinin kendi kütübhanesinde bulunan yazma eserlerinin toplu bir listesi verildi. Yazma eserlerin bir kısmının muhtevası (ikinci bölümde) tanıtıldı. Diğerlerinin ise sadece teknik tanıtımı yapıldı. Ayrıca yine birinci bölümde İzmirli'nin makalelerinin yayınlandığı dergi ve gazeteler, ilmi tartışmaları ve İslam-Türk Ansiklopedi'sinde yayınlanmış maddeleri hakkında bilgi verildi.

İkinci bölümde tanıtılacak kitabları tesbit ederken ölçü olarak, ilmi çalışmalarda referans olarak kullanılmamak esas alındı. Yoksa tercihte kitapların önemi rol oynamadı. Bu bakımdan tanıtılan kitaplarda pek önemi olmayanlar bulunabilir; bu tamamen tezin dışında bir olaydır.

Tanıtımda önce kitabın şekil olarak bütün özellikleri belirtildi. Yazarın -eğer tesbit edebildiysem- tam adı, vefat tarihi, kitabın tam adı, kütübhane numarası, basıldığı yer, tarih, matbaa ve kaç sayfa olduğu zikredildi. Ayrıca bütün eserlerin (Türkçe bir kitap dışında) başı ile sonundan kısa bölümler de ilave edildi. Muhteva tanıtılırken ise bir yargıya, sonuca varmamaya çalışıldı.

Müelliflerin vefat tarihlerini verirken bir taksim çizgisiyle yetinilerek, hicri ve miladi olarak kaydedildi. Ayrıca (h. m.) gibi işaretler konulmadı. İkinci bölüm 87'si

matbu, 10'u yazma olmak üzere 96 eserden oluştu. Yazma eserler basılmış olanlardan daha geniş tanıtılmadı. Böylesine bir çalışma- deyim yerindeyse - ayrı bir tez konusu olması gerekir.

İkinci bölümde sıralama kitab adına göre yapıldı. Bundan dolayı kitabların isimlerinin altı çizildi. Ayrıca yararlanmada pratik faydası olur düşüncesiyle araştırmanın sonunda tanıtılan kitabların (alfabetik olarak) toplu listesi verildi.

Tezin hazırlanmasında istifade edilen kaynaklarla indeks araştırmanın sonunda verildi.

Eğer bu mütevazi çalışma, ilim dünyasına yeni kitaplar kazandırırsa amacına ulaşmış olacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İZMİRLİ İSMAİL HAKKI'nın

A) HAYATI
B) ESERLERİ
C) KÜTÜBHANESİ

A) HAYATI ;

İzmirli İsmail Hakkı 1868 yılında İzmirin İkiçeşmelik semtinin kıratlı Sokağında doğdu.[1] Babası yedek yüzbaşı Hasan Efendi, dedesi Çubukcu Hüseyin efendi, annesi ise Kandiyeli Hafize Hanımdır.[2]

Osmanlı ordusunda subay olan Hasan efendi Girit'e gittiğinde Kandiyeli Hafize hanımla tanıştı. Hafize hanım türkçe bilmeyip yunanca konuşuyordu. Yüzbaşı Hasan efendi 1867 de Hafize hanımı İzmire getirdi ve onunla evlendi. İşte bu evlilikten İzmirli İsmail Hakkı doğdu.[3]

İzmirli'nin babası Hasan efendi 1878 Osmanlı - Rus harbinde yaralanıp kaldırıldığı Edirne Hastanesinde vefat eder ve aynı yere defnedilir. Hasan efendinin ölümü İzmirli'nin yüksek tahsilinin son yıllarına rastlar. İzmirli'nin ba-

---

(1) Celaletdin İzmirli, İzmirli İsmail Hakkı, hayatı, eserleri, s. 5.

(2) a.esr., s. 5.

(3) Sabri Hizmetli, "İzmirli İsmail Hakkı'nın Hayatı, Eserleri ve Mezheb Anlayışı", Milli Eğitim ve Kültür, 5a-18, s. 21.

basının ölümü üzerine zamanın hükümeti ailesine 5 mecidiye aylık bağlar. Ayrıca onun namına Edirne'de "Hasan Ağa Camii" inşa edilir.(4)

İzmirli, İstanbul Mercan Lisesi'nde öğretmenlik yaparken Nakşibendi şeyhlerinden Lüleburgaz kadısı Süleyman Necati Efendi'nin büyük kızı Nuriye hanımla evlenir. İzmirli'nin bu evlilikten Celalettin, Necmettin ve Nuretdin (on günlükken vefat etti) adlarında üç oğlu dünyaya geldi. Nuriye hanım evliliğin on ikinci yılında (1908) verem hastalığından kurtulamayarak öldü. Bunun üzerine İzmirli, 9 ay sonra Aziz Efendinin kızı Kadriye hanımla ikinci evliliğini yaptı. Bu evlilikten de Hayrettin adında bir oğlu dünyaya geldi.(5)

Çocukluk ve gençlik yıllarını İzmir'de geçiren İzmirli ilk ve orta tahsilini orada yaptı.(6) Okula dört yaşında başladı.(7) İlk tahsilinden sonra amcası ama hafızdan ders alarak hafız oldu.(8) Daha sonra Rüşdiyeye girdi.(9) Rüşdiye tahsili yanında medrese öğrenimi de gördü, Kamil Efendi'den Farsça okudu.(10) Sultan Selim Medresesi müderrisi hafız Şakir Efendiden İslami İlimleri tahsil ederek icazetname aldı.(11) İzmirli'nin ayrıca biri Şazeli tarikatinden diğeri

---

(4) a.esr., s. 21, ayrıca bkz. A[illegible] Gövsa, Türk Meşhurları Ansiklopedisi, s. 196.
(5) Celaletdin İzmirli, a.g.e., s. 10-11.
(6) Sabri Hizmetli, a.g.e., s. 23.
(7) Celaletdin İzmirli, a.g.e., s. 6.
(8) a.esr., s. 6.
(9) a.esr., s. 6.
(10) a.esr., s. 6.
(11) Sabri Hizmetli, a.g.e., s. 23.

hadis ilminden olmak üzere iki icazetnamesi daha vardır.[12]

İzmirli, Lise tahsili sırasında karşılığında türkçe öğretmek şartıyla bir yahudiden Fransızca öğrendi.[13] Daha önce Rumca ve Latinceyi annesinden öğrenmiş olan İzmirli Ayrıca Arapça, Farsca ve Rusça da biliyordu.[14] İzmirde Rüşdiye tahsilini tamamlayıp oradaki rüşdiye okulunda bir müddet Farsça muallimliği yaptı.[15] Daha sonra yüksek öğrenim için 1890'da İstanbul'a gelerek imtihanla Darü'l-Müallimin-i Ali' (yüksek Öğretmen Okulu) ye girdi.[16] Ayrıca Ahmet Hulusi Efendiden edebiyat dersleri aldı.[17] Bir başka okulda Astronümi bölümünü bitirdi.[18] Asım Efendiden on yılı aşkın bir süre (1888-1898) tasavvuf ilmi tahsil etti.[19]

İzmirli, Darülmüallimin'deki yüksek öğrenimini birincilikle tamamladıktan sonra dönemin maarif bakanı Zühtü Paşa tarafından 1897'de İstanbul Mercan İdadi (lise) sine hem çeşitli derslerin (dindersi, tarih ve ahlak) hocası olarak tayin edilir hem de bakanın çocuklarının özel hocası olur.[20] İstanbul Mülkiye Mektebi'nde arapça, kelâm, islam tarihi, ahlak dersi[21], fıkıh uslü, mecelle[22] (1904-08),[23] Da-

---

(12) a.esr., s. 23.
(13) a.esr., s. 23.
(14) a.esr., s. 23.
(15) Celaletdin İzmirli, a.g.e., s. 6.
(16) Celaletdin İzmirli, a.g.e., s. 6.
(17) Sabri Hizmetli, a.g.e., s. 23.
(18) a.esr., s. 23.
(19) a.esr., s. 31.
(20) C. İzmirli, a.g.e., s. 7.
(21) S. Hizmetli, a.g.e., s. 24.
(22) İsmail Kara, Türkiye'de İsl. Düşün. s. 91.
(23) İ. Kara, a.esr., s. 91.

rüşşafaka'da; mantık, kelâm, islam tarihi,[24] Darulfunün İlahiyat'ta fıkıh usulü, ilm-i hilaf, hikmet-i teşri, siyer, arap felsefesi, hadis-hadis tarihi, fıkıh tarihi, islam tarihi,[25] Darulfunün Edebiyat'ta felsefe tarihi, islam felsefesi, mantık, metafizik (ma- ba^{c}de't-tabi^{c}a) arap edebiyatı.[26] (1911-15);[27] Mekteb-i Hukuk'ta fıkıh usulü;[28] Süleymaniye Medresesi Medrese-i Sahn-ı Ali kısmında felsefe, kelâm, dinler tarihi,[29] ilm-i hilaf, hikmet-i teşri^{c};[30] Medresetu'l-Mütehassısın'de İslam felsefesi tarihi, metafizik, dinler tarihi;[31] Medresetü'l-Vaizin'de kelâm, felsefe, dinler tarihi;[32] İstanbul Üniversitesi Edebiyat fakültesi'nde (1933'den sonra) hadis, tefsir tarihi, müslüman türk alimleri[33] dersleri okuttu. Üniversite de ordinaryüs profesörlüğe yükseldi (1933).[34]

İzmirli yukarıda anılan hocalıkları yanında idarecilik ve ilmi komisyonlarda üyeliklerde bulundu. Maarif nezaretinde encümen üyeliği, Darüşşafaka, Darülmüallimin; Ali'ye ve İbrahim Paşa Medresesi müdürlükleri, medreseler müfettişliği, Da-

---

(24) a.esr., s. 91.
(25) a.esr., s. 91.
(26) S. Hizmetli, a.g.e., s. 24.
(27) İ. Kara, a.g.e., s. 91.
(28) a.esr., s. 91.
(29) S. Hizmetli, a.g.e., s. 24.
(30) İ. Kara, a.g.e., s. 91.
(31) a.esr., s. 91.
(32) a.esr., s. 91.
(33) a.esr., s. 92.
(34) Ülken, Hilmi Ziya, Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi, s. 275.

rü'l-Hikmet-i İslamiye üyeliği ve başkan vekilliği, Şeriye Vekaleti Tetkikat ve Telifat-ı İslamiye üyeliği ve başkan vekilliği,[35] Darülfunün İlahiyat ve Edebiyat Fakülteleri müdürlükleri,[36] Süleymaniye medresesi müdürlüğü,[37] İstanbul'da İlahiyat Fakültesi dekanlığı, üniversite reformundan sonra islam enstitü'sü müdürlüğü,[38] Maarif Nezareti Teftiş ve Muayene Heyeti, Maarif Nezareti Tedkik-i Kutüb ve İstılahat-ı İlmiye Encümeni üyelikleri[39] bunlardandır.

1932'de Ankara Türkocağı binasında, 1937'de Dolmabahçe sarayında yapılan tarih kongrelerine katılarak tebliğler sundu.[40] 1939'da emekliye ayrıldı.[41] 8 Aralık 1944'de Kadıköy Halkevi'nde Ziyaetdin Fındıkoğlu ve Hilmi Ziya Ülken tarafından düzenlenen bir jupile yapıldı.[42] İslam-Türk Ansiklopedisi'nde (1940-46 yılları arasında) Kamil Miras, Ömer Rıza Doğrul ve Eşref Edip'le birlikte ilim heyeti üyeliği ve başkanlığında bulundu.[43] İki cilt çıkan ansiklopedi de pek çok madde yazdı (yazdığı maddelerin isimlerini zikredeceğiz). 31 Ocak 1946 Perşembe günü saat 18.30'da vefat etti, 2 Şubat 1946 Cumartesi günü Ankara Hacıbayram camiinde cenaze namazı kılındıktan sonra cebeci asri mezarlığına defnedildi.[44]

---

(35) Celaleddin İzmirli, a.g.e., s. 9-10.
(36) Hilmi Ziya Ülken, a.g.e., s. 276.
(37) Sabri Hizmetli, a.g.e., s. 25.
(38) Hilmi Ziya Ülken, a.g.e., s. 276.
(39) İsmail Kara, a.g.e., s. 92.
(40) C. İzmirli, a.g.e., s. 29-30-31.
(41) İ. Kara, a.g.e., s. 92.
(42) C. İzmirli, a.g.e., s. 33.
(43) İslam Türk Ansiklopedisi, Asri İlmiye Küt., 1940, İst.
(44) Celalettin İzmirli, a.g.e., s. 40-41.

B) ESERLERİ;

İzmirli'nin hayatını incelerken iki husus dikkat çeker; birincisi çok yönlü eğitim görmesi (medrese ve mekteb eğitimi içinde), ikincisi, hepsi ayrı uzmanlığı gerektiren çeşitli ilim dallarında dersler vermesi... Aynı nokta eserlerinde de görülür. İzmirli, İslami ilimlerin her dalında hem eğitim görüp hocalıklar yapmış hem de eserler vermişdir.

İzmirli'ye eserlerinden dolayı maarif vekilliğinden takdirname,(45) Fransa'dan da akademi nişanı verildi.(46) Ayrıca şeyhülislamlık tarafından da kendisine pek çok ilmi rütbe verildi.(47)

50'yi aşken eser kaleme alan İzmirli'nin bazı şahısların ellerinde kalmış çalışmaları, dergilerde yayınlanmış -en az kitabları kadar önemli- yüzlerce makalesi, ilmi tartışmaları ve yazma eserleri vardır. İzmirli'nin matbu ve yazma eserlerinin hepsini kendi kütübhanesinde dahi bulmak mümkün değildir. Ancak eserlerinin çoğu oradadır.

İzmirli'nin yakın arkadaşlarından Eşref Edip, ölümü üzerine yazmış olduğu yazıda eserlerinden bahsederken şöyle

---

(45) Gövsa, İbrahim Alattin, Türk Meşhurları Ansiklopedisi, s. 196.

(46) Türk Ansiklopedisi, cilt XX, s. 477 M.E.B.

(47) Sadık Albayrak, Son Devir Osmanlı Uleması, cilt 2, s. 281.

der; "... Henüz neşredilmeyen eserleri de vardır. Bunlar pek sevdiği Nevzad Ayasa tevdi edilmiştir. Onun yüksek himmetiyle bunlar tasnif ve tertib edilerek basılacakdır."(48) Ancak yazıda Nevzad Ayasa'ya verildiği söylenilen eserlerle ilgili herhangi bir yayın gerçekleşmediği gibi; söz konusu eserlerin ne olduğu konusunda da hiçbir kaynakta bilgi yoktur. Aynı şekilde Ömer Rıza Doğrul'da şunları söyler; "... Onun için ömrünün son senelerinde 1953 yılı içinde yani İstanbul fethinin 500. yılını kutlamağa iştirak için çalışıyor ve büyük Fatihin felsefe cebhesini aydınlatacak büyük bir eser hazırlıyordu. Onun bu büyük eseri ölmeden önce tamamlamış olduğunu sanıyorum."(49) Maalesef tamamlanılmış olduğu söylenen sözkonusu eser konusunda da şimdiye kadar ortaya bir şey çıkmamışdır. Ayrıca sözkonusu eserlerin yazması da kendi kütübhanesinde yoktur. Sabri Hizmetli bir makalesinde İzmirli'nin eserlerinin bir kısmının kendi çocuklarına, birkaçının ise küçük oğlu Hayrettin vasıtası ile kendisinde olduğundan bahseder.(50) Ancak sözkonusu edilen bu eserler yayınlanmadığı gibi isimlerinin ne olduğu konusunda da herhangi bir bilgimiz yoktur. Temennimiz bu eserlerin günyüzüne çıkarılmaları, yayınlanmaları veya en azından kendi kütübhanesine konmalarıdır.

---

(48) Eşref Edip, İslam-Türk Ansiklopedisi Mecmuası, "İlim Güneşi", sayı: 63-64, cilt II, s. 2, 3, 1946.

(49) Doğrul, Ömer Rıza, İslam-Türk Ansiklopedisi Mecmuası, "Büyük Üstad", sayı: 63-64, cilt II, s. 4, 1946.

(50) Sabri Hizmetli, Milli Eğitim ve Kültür, "İsmail Hakkı İzmirli'nin Hayatı, Eserleri ve Mezheb Anlayışı", sayı: 18, s. 33.

Pek çok dergide makale yazan İzmirli, zaman zaman dönemin ileri gelen yazarlarıyla ilmi tartışmalar yapar. Bu tartışmalardan üçü meşhurdur. Peyami Safa'nın Çınaraltı Mecmuası'nda İslam filozoflarıyla ilgili kaleme almış olduğu yazısına cevab vermesi üzerine aynı yazar "Tasvir"de üç yazı neşreder. İzmirli buna aynı gazetede birkaç makaleyle cevap verir. Bu tartışmanın tamamı daha sonra İslam-Türk Ansiklopedisi Mecmuası'nda yayınlanır.(51)

İzmirli'nin Ziya Gökalp ve Şeyh Saffet'le yapmış olduğu tartışmalar hem uzun hem de daha önemlidir. Ziya Gökalp "İslam Mecmuası"nın 2. sayısında "Fıkıh ve İctimaiyyat" (30 Rebiulevvel 1332), 3. sayısında "İctima-i Usul-i Fıkıh" (14 Rebiulahir 1332), 8. sayısında "Husun ve Kubuh -İctima-i Usul-i Fıkıh Münasebetiyle-" (25 Cumadelahire 1332), 10. sayısında "Örf Nedir?" (24 Receb 1332) başlıklı yazılar yazar. İzmirli sözkonusu yazılara uzun cevaplar vererek Gökalpin fikirlerini tenkid eder. Sebilurreşad'da yazdığı seri yazıların ilkinde Gökalp'in ne demek istediğini sorgular (sayı: 292, 20 Cümadülula 1332). Diğer yazılarının ise başlıkları şöyle: "Örfün Nazar-ı Şeriat'deki Yeri" (sayı: 293, 27 Cümadülula 1332); "İcma Kıyas ve İstihsan'ın Esasları" (sayı: 295, 11 Cümadülahire 1332); "Fıkıh-ı Zahiri" (sayı: 296, 18 Cümadülahire 1332); "İctihadın Bais-i Tevellüdü" (sayı: 297, 25 Cümadülahire 1332); "İctima-i Usul-i Fıkha İhtiyaç Var mı?" (sayı: 298, 3 Receb 1332).(52)

---

(51) Bkz. İslam-Türk Ansiklopedisi Mecmuası, cilt II, sayı: 55-56, s. 2, 3, Mart 1945, sayı: 57-58, s. 2, 3, 4, 5, 6, 7, Mart 1945. Ayrıca bkz. İsmail Kara, Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi, s. 120-131 arası.

(52) Geniş bilgi ve örnek için bkz. İsmail Kara, a.e.s., 98 vd. 103-104.

İzmirli, Şeyh Saffet'in "Mahfil" dergisinde tasavvufla ilgili yazdığı yazılara; "Mihrab" dergisinde "Mustasvıfa Sözleri Mi Tasavvufun Zaferi Mi?" başlığı altında uzun cevaplar verir.(53)

İzmirli eserlerinden çok, dergi ve gazetelerde makaleler yayınlamışdır. Yüzlerce makalesi olan yazarın bu çalışmaları en az kitabları kadar mühimdir. Özellikle İslam felsefesi, kelâm, tasavvuf ve müslüman filozoflarla ilgili makaleleri sonderece önemlidir. 1927-29 yılları arasında Darulfunün İlahiyat Fakültesi mecmuasında (İstanbul) "İslamda Felsefi Cereyanlar" ana başlığı altında 600 sayfayı aşkın makaleleri yayınlanmıştır. Hakkında makale yazdığı İslam filozoflarına örnekler; İmam Gazali, Farabi, İbn Yûnus, İbn Heysem, İbn Miskeveyh, Ebû Hayyan Tevhidî, Ebubekr Râzî, Ebû İshak, Bakillanî, Yakub el-Kindî, İbn Sina vs...

Hiç şüphe yokki İzmirli'nin makalelerinin ve tartışmalarının tam listesi, ayrıntıları; o dönemi (fikir akımlarını, genel sorunları vs.) dikkate alarak değerlendirmeleri ayrı bir tez konusudur. Eserlerin toplu sıralamasına geçmeden makalelerinin yayınmış olduğu dergi ve gazetelerin isimlerini verelim; Darülfunûn ilahiyat fakültesi mecmuası, Darülfunûn edebiyat fakültesi mecmuası, Sırat-ı müstakim, Sebilürreşad, Ceride-i ilmiye, İslam-Türk ansiklopedisi mecmuası, Mihrab, Selamet dergileri ayrıca İkdam, Tasvir ve Ulus gazeteleri...

---

(53) Ülken, Hilmi Ziya, Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarahi, s. 276.

a) Basılmış Eserleri :

1. Altınorda Devletine Ait Metinlerin Tenkiti, İstanbul 1941, Maarif Matbaası.

2. Arap Felsefesi, İstanbul 1329, Hukuk Matbaası (176 s.). S. K. İzmirli Bölümü, no: 3753.

3. Cevabü's-Sedid Bi Beyan-i Dini't-Tevhîd, Ankara 1339, Ali Şükrü Matbaası (278 s.). S. K. İzmirli Bölümü, no: 3770.

4. Din Dersleri, İstanbul 1927, Marifet Matbaası (133 s.). S. K. İzmirli Bölümü, no: 3774.

5. Durzi Mezhebi, İstanbul 1926, Evkaf Matbaası (127 s.). S. K. İzmirli Bölümü, no: 3775.

6. Ebubekr Muhammed b. Zekeriya er-Razî, İstanbul 1341 (31 s.) S. K. Celal Ökten Bölümü, no: 622.

7. Felsefe Dersleri, İstanbul 1330, Dersaadet Hukuk Matbaası (307 s.) S. K. İzmirli Bölümü, no: 3748.

8. Felsefe-Hikmet, İstanbul 1333, Matbaa-i Amire (144 s.). S. K. İzmirli Bölümü, no: 3751.

9. Felsefe-i İslamiye Tarihi, İstanbul 1338, Matbaa-i Amire (76 s.) S. K. İzmirli Bölümü, no: 3754.

10. Fenn-i Menahiç, İstanbul 1329, Hukuk Matbaası (88 s.). S. K. İzmirli Bölümü, no: 3745.

11. Gazilere Armağan, İstanbul 1338, Kanaat Matbaası (204 s.), S. K. İzmirli Bölümü, no: 3763.

12. Hadis Tarihi[54]

13. Hikmet-i Teşrîc, İstanbul, ts., Osmanlı Şirketi Matbaası (29 s.), S. K. İzmirli Bölümü, no: 3731/2.

14. Hikmet-i Teşrîc Dersleri, İstanbul 1328, Sırat-ı Müstakim Matbaası (64 s.). S. K. İzmirli Bölümü no: 3730.

15. İhvan-ı Safa Felsefesi, İstanbul 1337, Darulfunün Matbaası (47 s.). S. K. İzmirli Bölümü, no: 3752.

16. İlm-i Hilaf, İstanbul 1330, Hukuk Matbaası (306 s.). S. K. Celal Ökten Bölümü, no: 275.

17. İlmi Hilaf, İstanbul 1330, Hukuk Matbaası (160 s.). S. K. İzmirli Bölümü, no: 3824.

18. İlm-i Kelam Sualleri,[55] 15 s. Taşbasması, S. K. İzmirli Bölümü, no: 3731/1.

19. İlm-i Mantık, İstanbul, ts., Darulfunûn Matbaası (396 s.). S. K. İzmirli Bölümü, no: 3740.

---

(54) Bu eser İzmirli'ye ait kütübhanede bulunamadı. Sabri Hizmetli İzmirli ile ilgili çalışmasında sözkonusu kitabı (basılmamışdır kaydını düşerek) onun eserleri arasında zikretti. Bkz. Sabri Hizmetli, Milli Eğitim ve Kültür, sayı: 16, 1983, s. 33.

(55) Sözkonusu kitab hakkında fişlerde ayrıntılı bilgi verilmesine rağmen belirtilen numarada bulunamadı.

20. İlm-i Kelam, İstanbul 1335 (100 s.). S. K. İzmirli Bölümü, no: 3772.

21. İmamu'l-Harameyn Ebu'l-Me^cali b. el-Cüveyni, İstanbul 1928, Evkaf Matbaası (33 s.).

22. İslamda İlk Tercüme, İstanbul 1337, Darulfunün Matbaası (16 s.). S. K. İzmirli Bölümü, no: 3744.

23. İslâm Felsefesi Tarihi, İstanbul 1326, Darulfunün Matbaası (606 s.). S. K. İzmirli Bölümü, no: 3755.

24. İş ve Meslek Terbiyesi, Ankara 1933 (173 s.). S. K. İzmirli Bölümü, no: 4238.

25. Kitabü'l-İfta ve'l-Kaza, İstanbul 1338, Evkaf Matbaası (28 s.). S. K. İzmirli Bölümü, no: 3729.

26. Mantıkı Tatbiki veya Fenni Esalib, İstanbul 1327, Darulfunün Matbaası (243 s.). S. K. İzmirli Bölümü, no: 3750.

27. Me^cani'l-Kur'an, İstanbul 1927, Milli Matbaa (1-2 c. 388+631 s.). S. K. İdris Mehmet Efendi Bölümü, no: 2-2

28. Mi^cyaru'l-Ulum, İstanbul 1315 (102 s.). S. K. İzmirli Bölümü, no: 3743.

29. Muhassalü'l-Kelâm ve'l-Hikme, İstanbul 1336, Evkaf-ı İslamiye Matbaası (204 s.). S. K. İzmirli Bölümü, no: 3823.

30. Muhtasar Felsefe-i Ula, İstanbul 1329, Hukuk Matbaası (300 s.). S. K. İzmirli Bölümü, no: 3747.

31. Mukayese (Garb Mütefekkirleri ile Şark Mütefekkirleri Arasında), Ankara 1952 (58 s.). S. K. İzmirli Bölümü, no: 3827.

32. Mulahhas İlmi Tevhid, İstanbul 1338, Kanaat Matbaası (127 s.). S. K. İzmirli Bölümü, no: 3767.

33. Mutasavvıfa Sözleri mi Tasavvufun Zaferleri mi?, İstanbul 1341, Evkaf-ı İslamiye Matbaası (126 s.) S. K. İzmirli Bölümü, no: 3777.

34. Müslüman Türk Hukuku ve Dinî, Ankara 1935, Başvekalet Madevenat Matbaası (50 s.).

35. Narın Edebiyet ve Devamı Hakkında Tetkikat, İstanbul 1341, Darulfunûn Matbaası (31 s.). S. K. İzmirli Bölümü, no: 3771.

36. Nasiriyye, Dürziyye, Şeyhiyye, Babiyye, Vehhabiyye (Teksir edilmiş halde), 11 s. S. K. İzmirli Bölümü, no: 3738.

37. Siyer-i Celile-i Nebeviye, İstanbul 1332, Tevsii Tabaat Matbaası (159 s.). S. K. İzmirli Bölümü, no: 3728.

38. Şeyhü'l-Etibba Ebubekr Muhammed b. Zekeriya el-Razi'nin Hayatı, Eserleri, İstanbul 1341, Evkaf-ı İslamiye Matbaası (31 s.). S. K. İzmirli Bölümü, no: 3820.

39. Tahlil-i Kur'an(56)

---

(56) Sözkonusu kitabı Sabri Hizmetli adığeçen çalışmasında (matbu değil!) diyerek İzmirli'nin eserleri arasında zikretti. Ayrıca bir malumat verilmiyor. Bkz. Sabri Hizmetli, a.g.e, s. 33.

b) Kütübhanedeki Yazma Eserleri :

1. Ahlak ve Tasavvuf Kitablarındaki Ehadis Hakkında.

300 x 208, 225 x 160 mm. 106 vr. 19 st. Rika. İzmirli İsmail Hakkı hattı. Kütübhane no: S. K. Yazma Bağışlar, 537.

2. Din-i İslam ve Din-i Tabi^ci.

11 vr. bb. st. 200 x 125, bb x bb mm. Rika. Müellif hattı, S. K. İzmirli Bölümü, no: 3761.

3. Furkan beyne't-tevfîk ve'l-hızlan.

98 vr. bb. st. bb mm. Rika. Müellif Hattı, S.K. İzmirli Bölümü, no: 3740.

4. Hikmet-i Teşri' Dersleri.

28-87 y. bb st. 205 x 152, bb mm. Rika. Müellif hattı, S. K. İzmirli Bölümü, no: 3732.

5. ^cİnaye fî şerhi'l-bidaye.(57)

49 vr. bb. st. 195 x 160 mm. Rik'a. Müellif hattı, S. K. İzmirli Bölümü, no: 3764.

6. Mulahhas İlm-i Ahlak.

30 vr. bb. st. 197 x 155, bb x bb. Rik'a, Müellif hattı, S. K. İzmirli Bölümü, no: 3762.

---

(57) İbn Rüşd'ün "Bidayetü't-Mücthed" adlı eserinin şerhi..

7. Risaletü'l-Hudûs.

13 vr. 20 st. 202 x 135, 190 x 130 mm. Rika. Müellif hattı, S. K. İzmirli Bölümü, no: 3742.

8. Risaletü'l-Teselsül.

7 vr. 19 st. 207 x 135, 190 x 130 mm. Rika, Müellif hattı, 1322. S. K. İzmirli Bölümü, no: 3741.

9. Tahlil-i ve Tenkid-i Tarih-i İslam.

10 vr. bb st. 325 x 200, bb x bb mm. Rik'a, Müellif Hattı, S. K. İzmirli Bölümü, no: 3757.

10. Teᶜalim-i Muᶜtazile.

17 vr. bb st. 215 x 150, bb x bb mm. Rik'a, Müellif Hattı, S. K. İzmirli Bölümü, no: 3760.

11. Tarihin Luzumu, İlm-i Tarih.

14 vr. bb st. 205 x 147, bb x bb mm. Rik'a, Müellif Hattı, S. K. İzmirli Bölümü, no: 3773.

12. Tasnif-i Ulum.

7 vr. bb st. 240 x 180, 205 x 150 mm. Taᶜlik Müellif Hattı, S. K. İzmirli Bölümü, no: 3759.

13. Tezkire-i Hak. Anglikan Kilisesine Cevab.

110 vr. bb st. 300 x 200, 225 x 160 mm. Rik'a, Müellif Hattı, S. K. İzmirli Bölümü, no: 3766.

14. Mevzu^c Hadisler.[58]

c) Maddeleri :

İzmirli İsmail Hakkı, Kamil Miras, Ömer Rıza Doğrul ve Eşref Edip'ten oluşan bir heyet o sıralarda yayınlanmaya başlayan İslam Ansiklopedi'sine tepki olarak "İslam Türk Ansiklopedisi"[59] adı altında yeni bir ansiklopedi çıkarırlar. Önsözde çıkış nedeni şöyle açıklanır : "... Yabancı milletler tarafından İslam Ansiklopedileri yazılmış ve neşredilmiş olduğu halde bizim tarafımızdan bir İslam-Türk Ansiklopedisi vucude getirilmemiş olması....."[60]

Ansiklopediyi hazırlayan ilim heyetinin başkanı olan İzmirli aynı zamanda pek çok madde de yazar.

---

(58) Sabri Hizmetli eser hakkında (106 vr. S. K. İzmirli Bölümü, no: 357, 297.3.9435) şeklinde ayrıntı bilgiler vermesine rağmen sözkonusu numaralarda (yaklaşık numaralara bakarak ayrıca isim ve kitab adına göre düzenlenmiş fişleri de tarayarak) kitaba rastlayamadık. Kitabla ilgili bilgi için bkz. Sabri Hizmetli, a.g.e., s. 33.

(59) Ansiklopedi ancak iki cilt çıkar. 1. cilt 1940 yılında 798 sahife, ikinci cilt 1944 yılında 384 s. olarak Asar-i İlmiye Kütübhanesi tarafından yayınlanır.

(60) İslam-Türk Ansiklopedisi, Asar-ı İlmiye kütübhanesi neşriyatı, 1360/1941, s. 9.

Birinci ciltte yazdığı maddeler :

İslam İlimleri (17), İslam Ansiklopedileri (26), Âbâl (42), Âban (44), ᶜAbid (45), Âbir (47), Âb-ı Hayat (47), Âcil (53), Âdâb (59), Âᶜdad Nazariyesi (67), Âᶜdat-ı İlahiye (74), Âdem (95), Âdîye (106), Âfiye (114), Âhiret (167), Âkil (235), Âᶜla (259), Âlem (114), Âᶜlem Şentemeri (279), Âlet (280), Âli (289), Âli İsnad (291), Âlihe (325), Âlim (326), Âmentü (371), Â'meş (372), Âmedî Seyfutdîn (379), Âmer Şerahbil (421), Âmir Ebû Hasan (424), Ân (454), Âᶜraz (471), ᶜArif (472), Âriza (528), Âsâr (539), Âsiye (551), ᶜAsım Raif (581), ᶜAşık (591), Âteş (634), Â'yan (650), Âyet (664), Âzer (701), Âdat (778), Âfiye (780), Âyet (789).

İkinci ciltte yazdığı maddeler :

Abbas Bahai (Ö. R. Doğrul'la birlikte, 82), Abdest (Usul-i Fıkıh açısından 198), Abdullah b. Abdülmuttalib (243).

c) KÜTÜBHANESİ ;

İzmirli İsmail Hakkı'nın hem çok yönlü hem de derin vukuf sahibi bir alim olmasındaki etkenler nelerdir diye düşünülebilir. En azından İzmirli, görmüş olduğu tahsil ne olursa olsun ilmini hangi kaynaklardan sürekli besledi sorusu akla gelebilir. İzmirli'nin çok yönlü bir alim olmasında gördüğü geniş yelpazeli tahsili, zekası, çalışkanlığı vs. gibi şeyler ana unsurlar olabilir... Ama İzmirli İslami ilimlerin her dalında üstelik ilmi açıdan önemli eserler nasıl ortaya koyabilmiştir?. Böyle bir soruya verilebilecek cevab hiç şübhesiz İzmirli'nin sahib olduğu kütübhanesi olacakdır.

İzmirli, özel kütübhanesini Süleymaniye kütübhanesine sağlığında bağışladı. Süleymaniye kütübhanesinde kendisine özel bir bölüm ayrıldı. Kütübhanede vakfedilen kitabların bir kısmını kapsayan bir "vakfiye defteri" bulunmaktadır. El yazması olan defter 27 Mayıs 1928 tarihlidir. Resmi bir heyet tarafından tasdikli ve damgalı olan bu vakfiye vakfedilen kitabların cins ve evsafları ile isimlerini vermektedir. 207 sayfadan oluşan 'vakfiye defteri'nin kütübhane numarası 4210'dur.

Vakfiye defteri'nde müstensih Cemaletdin Eyyubî, istinsah tarihi 1344 olarak kaydedilmişdir. Defterin sonunda latin harfleriyle vakfedilen kitabların "vakıf kitablarına kayıt zabtı" yazılmışdır. Kayıt tarihi 15.9.1929'dur. Kitab sayısı ise 3400 adet olarak belirtilmişdir.

Vakfiye Defteri'nde 3400 olarak belirtilen kitab sayısı daha sonra 4309'a ulaşdı. Kütübhanesini sağlığında Süleymaniye'ye vakfeden İzmirli ilmi çalışmalarını da orada sürdürdü. İzmirli kütübhanesi için Süleymaniye'de ayrı bir bölüm ayrıldığı gibi özel bir katalogda hazırlanmışdır. Sözkonusu katalog; İstanbul'da "M. F. V. Kütübhaneler Mikro Film ve Fotokopi Servisi" tarafından Aralık 1956'da hazırlanmışdır. Uzun boy olan katalog 247+ 4 sahifeden oluşmaktadır. Ölçüsü 350 x 196 (286 x 190) mm. dir. Katalogda İzmirli kütübhanesinde bulunan bütün kitabların teknik tanıtımı yapılmaktadır.

Kütübhanede 52 ayrı bilim dalına ait eserler vardır. Katalogda eserlerin bilim dallarına ait sıralanışı ne yazık ki pek sağlıklı değildir. Örneğin tezin konusu olan kelam ilmi'ne ait eser sayısı katalogda 250'yi bulmazken bu rakam Süleymaniye'ye ait hemen hemen bütün fişleri taradığımda 600'ü aşdı. Ancak yine de kataloğun pratik faydaları olduğu şübhesizdir.

İzmirli kütübhanesi kitabın yanısıra o dönemde yayınlanmış dergileri, süreli yayınları kapsaması bakımından da ayrıca zengindir. Bulmakta güçlük çekilebilecek pekçok dergiyi kütübhanede bulmak mümkündür.

İzmirli'nin kütübhanesi için yukarıda verdiğimiz 4309 cilt sayısıdır. Kütübhanedeki eser sayısı ise en az bu rakamın birkaç katıdır.

Böylesine zengin bir kütübhane araştırmacıları beklemektedir. Her ilim dalıyla ilgili akademik çalışmalar yapılması halinde kimbilir ne kitablar ortaya çıkacakdır. Eğer tez bu tür çalışmalara vesile olursa amacına ulaşmış olacakdır.

İKİNCİ BÖLÜM

İZMİRLİ İSMAİL HAKKI KÜTÜBHANESİNDEKİ KELAM İLMİYLE İLGİLİ ESERLERİN TANITIMI

1. ᶜAKAİDÜ'l-FİRKATİ'n-NACİYE

İbnü'l-Hâcib, Cemaletdîn Ebî ᶜOsman

ᶜAkaidü'l-firkati'n-naciye عقائد الفرقة الناجية

Kütübhane no : 4309/2

Başlangıcı : قال النبي صلى الله عليه وسلم ستفرق امتي ثلثا وسبعين فرقة كلها في النار الا واحدة قيل ومنهم قال الذين هم على ما انا...

Sonu : ... وان كان واجبا فواجب وان كان مندوبا فمندوب وشرطه ان لا يؤدي الى الفتنة وان يظن قبوله ولا يجوز التجسس

Muhtevası : Kısa metinler halinde akaid konuları..

5 varak, 17 satır, müstensih ve istinsah tarihi belirsiz.

2. el-ᶜAKİDETÜ'l-MÜFIDE

Ṣabûnî, Ebû ᶜOsmân İsmaᶜil b. ᶜAbdurraḥman (v. 449/1057)

el-ᶜAkıdetü'l-müfıde العقيدة المفيدة

Kütübhane no : 885/3

Başlangıcı :

الحمد لله رب العالمين والعاقبة للمتقين وصلى الله عليه وعلى اله واصحابه الكرام اما بعد فاني لما وردت آمد طبرستان...

...والآراء المضمحلة والأسواء المذلة فهذا منه ومنة
وصلى الله على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه وسلم

Sonu _____:

Muhtevası : (Müelliften dinin prensiblerini anlatan bir kitab istenmesi sonucu bu kitab yazıldı.)

-- İslamın ve imanın şartları.. (Allahın birliği, buranın kelamullah olması, istiva meselesi, konuyla ilgili ayet ve hadisler, görüşler, Allahın dünya semasına inmesi...)

-- Allahın sıfatları..

-- Diriliş..

-- Allahın görünmesi..

-- İmanın artıp eksilme meselesi..

-- Büyük ve küçük günahlar..

-- Kulların fiilleri..

-- Hayır ve şer..

-- Gelecek için bir şey söylenebilir mi?

-- Ashabın faziletliliği..

-- Ecel..

-- İmandan çıkaran hususlar..

Kahire, Hüseyniye matbaası, 1325, 59 s. (küçük boy)

3. BEHCETÜ't-TERRÎH

Eyyub Sabrı b. ᶜAbdullah

Behcetü't-tefrıh bihakikati's-seyyidi'l-mesıh

بهجة التفريح بحقيقة السيد المسيح

Kütübhane no : 1052/2

Başlangıcı : الحمد لله الذى لم يتخذ صاحبة ولا ولدا وارسل نبيه الهادى
الامين بدين الحق وسنة الهدى والصلاة والسلام ...

Sonu : ... ولكن الله يهدى من يشاء من عباده وكل
ميسر لما خلق له والسلام على من اتبع الهدى.

Muhtevası : (Hristiyan anne ve babadan olan yazar; mukaddimede nasıl müslüman olduğunu anlatıyor.)

-- Hz. İsa hakkında kuranda geçen ayetler ve ayetlerin yorumu..

-- İncilde Hz. İsanın anlatılışı ve kuranla karşılaştırılması..

-- Hristiyanlığın inanç esaslarının, iddialarının değerlendirilip; çürütülmesi..

Kahire, 1313, 196 s. (küçük boy sahife kenarlarında)

4. BEHCETÜ'l-ENVÂR

Salimı, Ebu Muhammed ᶜAbdullah b. Hamit

Behcetü'l-envâr, şerhü envaru'l-ᶜukûl fi't-tevhıd

بهجة الانوار شرح انوار العقول فى التوحيد

Kütübhane no : 503/2

Başlangıcı : لك الحمد يا من نور عقولنا بالدين وطهر قلوبنا من زيغ
الملحدين وصفى عقائدنا من ضلالات المبتدعين ...

Sonu : .... قد تم هذا الشرح المختصر على المنظومة المسماة بانوار العقول وهو الشرح الصغير من شرحي ناظمها عليها.

Muhtevası : Metin beytler halinde... Beytler üzerine şerh... Kısmen eklemeler yapılmış...

-- İlmin kısımları, hükümleri..

-- Allahın benzemezliği.. (eşi ve benzeri olmaması..)

-- Muhkem, müteşabih, mizan, sırat şefaat vs..

-- Cennet ve cehennemin ebediliği..

-- Kaza ve kader.. İman ve İslam; bir midir, ayrımı dır?

-- Velayet, beraet..

-- Büyük günahlar, hata unutkanlık, tevbe vs...

Kahire, Mevsuat matbaası, 1317, 292 s. (orta boy)

5. BEYANU ŞERHİ'l-MA^CKUL

İbnü't-Teymiye, Ahmed b. ^CAbdülhalim b. ^CAbdüsselam Ebu'l-^CAbbas (v. 728/1328)

Beyanu muvafeket-i şerihi'l-ma^ckul lisahıhi'l-menkul

بيان موافقة صريح المعقول لصحيح المنقول

Kütübhane no : 902-903

Başlangıcı :

الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونعوذ بالله من شرور انفسنا ومن سيآت اعمالنا من يهد الله...

Sonu _____: ...وإذ أنشأه وهو موجب له بمشيئته وقدرته والله تعالى أعلم وصلى الله على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه وسلم.

Muhtevası : Sem'i delillerle akli delillerin tearuzu.. (nakli delilde akıl; naklin dış yönüyle kesin akli delilin tearuz durumu...)

-- İmam Razi'nin görüşlerinin (alemin hudusu) değerlendirmesi ve tenkidi..

-- Ebu Abdullah Razi ile Amidi'nin Allahın sıfatlarıyla ilgili görüşlerinin değerlendirmesi..

-- Konuyla ilgili Razi'ye karşı çıkanların görüşlerinin zayıflığı..

-- Razi'nin alemin ve cisimlerin hudusu konusunda (kitablarında bulunmayan) zikrettiği 40 delil..

-- Ermevi ve Amidi'nin karşı görüşleri; yazarın değerlendirmeleri..

-- Cisimlerin varlığının Allahın varlığına delil olacağını savunanların görüşlerinin tahlili..

-- Vacibu'l-vucud'un varlığı hakikatmidir, yoksa sıfatları, efali ve hakikati üzerine zaid midir?

-- Allahın zatı, sıfatları ve fiilleri..

-- Her muhdese bir mûhdis, her mümküne bir vacib lazımdır..

-- Müteahhirinin devr ve teselsülü; ilel ve malülatta ibtal etmeleri.. (eserlerde değil!)

-- Allahın varlığını isbatta "devir ve teselsül"ün yeri... Konuyla ilgili İbni Sina ve bazı ulemanın görüşleri...

-- Allahı isbat ve bilebilmek konusunda çeşitli yolların bulunması; herkesin kendi yolunun doğruluğunu iddia etmeleri...

-- Allahın zatıyla kaim olan ihtiyari fiiller... Amidi'nin, Razi'nin görüşleri...

-- Cismin arazdan ayrı olup olamayacağı...

-- Allahın mahlukata karşı üstün olmadığına hükmedenlerin delilleri ve değerlendirmeleri...

Bulak, kübra famiriyye matbaası, 1321, 4 cilt (276+262, 278+300 s. orta boy)

6. BULUĞU'l-KASD VE'l-MERAM

Kettanı, Ebu ᶜAbdullah Muhammed b. Caᶜfer (v. 174/790)

Bulugu'l-kasd ve'l-meram bibeyanı baᶜzı mâ teneffere minhu'l-melaiketil'l-kiram.

بلوغ القصد والمرام ببيان بعض ما تنفر منه الملائكة الكرام

Kütübhane no : 787/2

Başlangıcı :

وصلى الله على سيدنا محمد وآله وصحبه وسلم تسليما

الحمد لله المنزه عن الجسم والصورة والمثال....

Sonu : ... محمد خاتم النبيين والمرسلين والرضى عن اله وصحابته اجمعين امين. واخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين

Muhtevası : -- Meleklerin girmeyeceği yerler...

-- Canlı-cansız resimlerle ilgili İslam bilginlerinin görüşleri..

-- Meleklerin yukarıda bir kısmı anılan yerlere niçin girmeyecekleri ve nefret ettikleri..

-- Konularla ilgili hadisler ve ulemanın görüşleri..

Kahire, Hüseyniye matbaası, 1325, 52 s. (küçük boy)

7. el-CEVHERETÜ'l-MUNÎFE

Molla Hüseyin b. İskender (ö. 1073/1662).

Cevheretü'l-munıfe fî şerhi vasiyyeti'l-imami'l-aᶜzam Ebı Hanıfe

الجوهرة المنيفة في شرح وصية الامام الاعظم ابي حنيفة

Kütübhane no : 893/3

Başlangıcı : الحمد لله المتوحد بوجوب الوجود والبقاء المنفرد بالقدرة الكمالة والعز والكبرياء والصلاة والسلام على خير خلقه.

Sonu : .... كذا في قصص الانبياء صلوات الله تعالى وسلامه عليهم اجمعين (للثعلبي) والحمد لله رب العالمين.

Muhtevası : Yazarın İmam-ı Azama ait كتاب الوصية el-Vasiyye'ye yaptığı şerhi.. Şerhin özelliği "sapık fırkaların görüşlerine yer vermemesi"...

Metin dışında yazar tarafından eklenen konular;

Cennete teşvik, cehennemden korkutmak ve Allahın kudretinin büyüklüğü...

Haydarabad, Dairetü'l-maarif matbaası, 1321, 36 s. (küçük boy)

8. el-CUYÛŞU'l-İSLÂMİYYE

İbnü'l-Kayyim, el-Cevziyye Ebu ᶜAbdullah Muhammed b. Ebı Bekr (ö. 751/1350)

el-Cuyuşu'l-İslâmiye ᶜala gazvi'l-muᶜattalati ve'l-cehmiye.

الجيوش الاسلامية على غزو المعطلة والجهمية

Kütübhane no : 883

Başlangıcı : الله سبحانه المسئول المرجو الاحاجة ان يمتعكم بالاسلام والسنة والعافية فان سعاد الدنيا والاخرة...

Sonu : .... جز أقليل من كثير لا يقال له قليل ومن يهدى الله فهو المهتدى ومن يضلل فلن تجد له رشدا

Muhtevası : Nimet çeşitleri; mutlak, mukayyet..

— Allaha ve resulûne itaat edenlerle etmeyenlerin halleri..

-- Nur kavramı.. Allahın, resulunun ve kitabının "nur" olarak isimlendirilmeleri..

-- Nur'la ilgili bazı ayetlerin yorumları..

-- Cehalet ve zulüm ehli..

-- Kurandan ayetlerle, hadislerle, sahabe ve ulemanın görüşleriyle "arşta istiva" meselesinin isbatı...

Amritsar, Kıran matbaası, 1314, 135 s. (Orta boy)

9. DÎN-i İSLÂM

İzmirli, İsmail Hakkı (v. 1946)

Dini İslam ve Dını Tabıᶜı

دین اسلام و دین طبیعی

Kütübhane no : 9761

Başlangıcı :

دین ایکی درلودر: دین صحیح، دین سماوی دین طبیعی فلاسفه‌نك اولواورتایه قویدقلری..

Sonu :

...ان یتبعون الا الظن. ان الظن لا یغنی من الحق شیئا
هاتوا برهانکم ان کنتم صادقین

Muhtevası : -- Genel olarak dinlerin tasnifi, tarifi, özellikleri..

-- İnsanların dine olan ihtiyacı..

-- İnsanların dinleri tahrif etmesi, sebebleri..

-- İslam dininin özellikleri..

12y. bb.st. 200 + 125, bb x bb mm. rika, müellif hattı

10. DURZÎ MEZHEBİ

İzmirli, İsmail Hakkı (v. 1946)

Durzî Mezhebi درزی مذهبی

Kütübhane no : 3825

Başlangıcı : بوکون حریت واستقلالللری اوغرنده سلاحه صاریلان بوتون انقلابشری کندیلرینه جلب ایدن...

Sonu : ....ذکر اولونان بو میثاللر مذهب اصلیه ده نه مظلم نقطه لر بولندیغنه دلالة ایدر.

Muhtevası : (Eserdeki yazılar önce Darülfunün İlâhiyat Fakültesi dergisinde yayınlanmış..)

-- Durzi kitabları ve Avrupalıların konuyla ilgili eserleri..

-- Şia, İsmailiye ve batiniye mezhebleri..

-- Hakim Biemrillah'ın hayatı ve fikirleri..

-- İtikati anlayışları, iman esasları..

-- Ahlaki vazifeleri, davranışları..

-- Medeni hukukları (Kazi'l-kuzat'a yazılan tehdit-name-nikah ve talak, ukubat vs.)

-- Durzi mezhebinin tahlili ve görüşlerinin tenkiti..

İstanbul, İzukaf Matbaası, 1926, 129 s. (orta boy)

11. EBHE'l-KELAİD

Berzencı, Ahmed Faiz b. Mahmud

Ebhe'l-kelâid fî telhısı enfusi'l-fevaid

ابهى القلائد في تلخيص انفس الفوائد

Kütübhane no : 908

Başlangıcı : له الحمد على ان نور قلوب الحامدين بمعرفة ذاته المنان واشرف سرائر الفائزين باعتقاده ...

Sonu : ... والصلاة والسلام على خاتم النبيين وفخر المرسلين الذى لم تخرج الدنيا من العدم الى الوجود لولاه تم بحمد الله ما اردناه

Muhtevası : -- Bilgi, hevass-ı selime..

-- Allahın varlığı; her şeyin ona muhtaç olması, zatını düşünmemek..

-- Allahın sıfatları..

-- Allahın görünmesi..

-- Fi'li ihtiyariyye..

-- Küçük günah, büyük günah..

-- Kabir azabı, cennet, cehennem..

-- Fetret eğli, mümin ve kafir çocukları..

-- Ruh kavramı..

-- Kıyamet alametleri..

-- İman, imanın şubeleri; ahlak-iman ilişkisi..

Musul, 1314, 272 s. (Orta boy)

12. ENVARÜ'l-MÜŞRİKA

el-Medenî, Feyżullah b. ᶜAbdullah

Envarü'l-müşrike fî ᶜilmi'l-kelâm

انوار المشرقة في علم الكلام

Kütübhane no : 1103

Başlangıcı : الحمد لله الذى اثبت وحدانيته بالكتاب والسنة ليلا يكون يكون لهم حجة بعده وجعله هاديا

Sonu : ...ولكن سئلت لا يزيد بصيرة وسكون قلب بما ضفة العلم اليقين الى الوحى والاستدلال.

Muhtevası : -- İmanın şartları, tarifi, konuyla ilgili mezheblerin görüşleri..

-- Allâhın sıfatları..

-- İman ile İslam aynı şeyler midir, yoksa farklı mıdır?

-- İnşaallah müminim denebilir mi?

-- Mükallidin imanı..

-- Kulların fiilleri: istitaat; konuyla ilgili mezheblerin görüşleri..

-- Peygamberimizin isimleri..

-- Allahın görünmesi..

-- Keramet..

58 y. 13 st. 162 x 108, 115 x 60 mm. Arap yazısı, küçük boy, mukavvalı, yaldızsız, kenarları boş, başlıklarda ve mezheblerin görüşlerinde kırmızı başlık kullanılmış.

13. ENVARU'l-ᶜUKÛL

Envarû'l-ᶜukûl (Yazarı Meçhul) انوار العقول

Kütübhane no : 1043/1

Başlangıcı :

الحمد لله الذى قد اشرقا. شمس الاصول فى نهى ذوى التقى
فابهر بنورها المسالكا . وجانبو بسرها المهالكا

Sonu :

....ثم الصلاة مع تسليم على. محمد المبعوث من خير ملا
والهو صحبه ومن قنا . منهاجهم على التمام والوفا

Muhtevası : İlim, Allahın varlığı, ahiretteki haller, velayet, beraet ve tevbe.(1)

Mısır, Ceridetü'l-mahruse matbaası, 1314, 16 s.

---

(1) Aynı ciltte şiirlerden sonra "meşariḳu envar el-ᶜukûl adı altında 466 sayfa şerh var.

14. ESFARU'l-ERBA^{c}A

Şîrazî, Sadretdîn Muḥammed b. İbrahîm
(v. 1050/1640)

Esfaru'l-erba^{c}a, hikmetü'l-müte^{c}aliye fi'l-mesâili'r-rububiyye.

Kütübhane no : 1536 اسفار الاربعة الحكمة المتعالية في المسائل الربوبية

Başlangıcı : الحمد لله فاعل كل محسوس ومعقول وغاية كل مطلوب ومسئول والصلاة على صفوة عباده

Sonu : .... الجسمية الساكنة والمتحركة والبلاد الكثيرة وخلايقها واحوالها وصفاتها في طرفة عين هان عليه التصديق

Muhtevası :
-- Felsefenin tarifi, mevzuu, gayesi.
-- Vucud (varlık); kısımları, hakikati.
-- Vucub, imkan, imtina', hak ve batıl.
-- Vacibu'l-vucudun mahiyeti.
-- Eşyanın hakikati.
-- Mümkünün kısımları.
-- Heyula.
-- İllet, ma'lûl.
-- Devir ve teselsûlü ibtal; isbatû'l-vacib.
-- Akıl.
-- İlm-i tabii.

-- Mekulat-i aşere.

-- İlahiyat.

-- Nefs (ruhiyat), insanın hakikatı, huviyeti...

İran, 1282, 935 s. (büyük boy)

15. ES'İLE-i KELAMİYYE

İshak Efendi, (Harputlu (v. 1891)

Es'ile-i kelamiyye ve zübdetü'l-ᶜilmi'l-kelâm.

اسئلة كلاميه وزبدة العلم الكلام

Kütübhane no : 950

Başlangıcı : الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيد الاولين والاخرين وعلى آله وصحبه اجمعين

Sonu : ....يوقسه امعان النسه طريقتى عين تصوف وحقيقتدر خدما صفادع ماكدر

Muhtevası : İshak Efendi önsözde kitabı hazırlarken İzdu'd-din Yahni'nin metnini esas alarak; Celal Devvani'nin şerhi ve haşiyesi Kelenbevi ile Şerhi Mevakif ve Abdülhalim Seleküti ile Asım Efendi'nin eserlerinden de yararlandığını söylüyor. Klasik kelam konuları yukarıda anılan kitablardan istifade edilerek; halkın anlayacağı tarzda soru-cevab şeklinde hazırlanmış.

İstanbul, Cemiyeti İlmiye-i Osmaniye matbaası, 1283, 184 s. (küçük boy)

16. el-FARİḲ BEYNE'l-MAḪLÛḲ VE'l-ḪALİḲ

Paçacızade, ᶜAbdurrahman b. Selım el-Bağdadı

Farik beyne'l-mahlûk ve'l-halik

الفارق بين المخلوق والخالق

Kütübhane no : 1046/1

Başlangıcı : الحمد لله المعروف بالقدم ووجوب الوجود المنزة عن الحيز والجهة والحدوث والحلول والحدود...

Sonu : .... محمد عبده ورسوله وعلى جميع اخوانه النبيين وعلى اله واتباعه اجمعين

Muhtevası : -- Hristiyanlık inancı, incillerin çokluğu, aralarındaki zıtlıklar..

-- Hz. İsa'nın asılmadığına dair ayetler. Konuyla ilgili kaziyyeler akli ve tarihi deliller.. Batılı yazarların değerlendirmeleri.. İncilden delillerle "selb"in reddi...

-- İncilin 27 bölümünü ele alarak; Hz. İsa hakkındaki iddialarının batıl olduğunun nakli ve akli delillerle isbatı..

-- İncillerdeki çelişkiler, ihtilaflar..

-- Markos, luka ve Yuhanna'nın biyografileri ve incilleri..

Kahire, 1322, Matbaa-i Mevsuat, 408 s. (orta boy)

17. FESEFE-i İSLAMİYEDEN HİKMET DERSLERİ

Talat, Ahmet_Tahir, Mehmet

Felsefe-i İslamiyeden Hikmet Dersleri

فلسفهٔ اسلامیه‌دن حکمة درسلری

Kütübhane no : 4191

Başlangıcı : علم فلسفه‌نك (حکمة نظریه‌نك) موضوعی وتقسیم مباحثی. فلسفه‌نك عامیانه معناسی...

Sonu : .... قلب وتحویل ایتمسی آنلره احساسات متقدمه‌دن تصوراتی ضم ایتمکله

Muhtevası : -- Felsefenin tarifi, manası..

-- Marifetü'n-nefs ilminin tarifi, mevzuu..

-- Marifetü'n-nefs ilminde uslüb..

-- Nefsten kaynaklanan hadiseler..

-- Hissi ameller; uzvi hadiselerden nefsi hadiselere intikal..

-- İnfiali (affectifc) hadiseler..

-- Hayal, hissi müşterek, uyku, rüya, delilik, hayvanların zekası..

-- Zihni ameller..

-- Anlama, düşünme, mukayese, şuur, vicdan, harici idrak, hayal ve hafıza..

İstanbul, Matbaa-i Hukukiye, 1329, 368 s. (küçük boy)

18. FELSEFE NOKTA'İ NAZARINDAN DÎN

Mısrı, Muhammed Tevfik Sıdkı (Hadi Geldibeği; çev)

Felsefe noktai nazarından din

فلسفه نقطهٔ نظرندن دین

Kütübhane no : 952

Başlangıcı :

برنجی مقاله: ماده وآنك تركيبی ماده‌نك حدوثی
جناب حقك بارلغی احكام روح وبعث

Sonu :

... دلالة ايده طوروبده آنی پيغمبر نوگل
ديمك انصاف اولورمی

Muhtevası : Mısırlı alim Doktor Muhammed Tevfikin Merar dergisinde yayınlanmış; " الدين في نظر العقل الصحيح " adlı uzun makalesinin Rusya Türklerinden olan "Hadi Geldibegi" tarafından yapılan tercümesi.. Mütercim tarafından bazı ilave ve kısaltmaların yapıldığı eserin bölümleri;

-- Madde ve onun terkibi, maddenin hudusu, Allahın birliği ve diriliş.

-- Nübüvvet.

-- Tevhid, eşitlik, şeytan, cin, zorlama, kadının durumu, içki, domuz eti vs.

-- Maddiyunun Kuran hakkındaki bazı şübhelerine cevab ve Nübüvveti ısbat hakkında Hz. Muhammedin kısaca biyografisi..

Orenburg (Rusya) Paravay matbaası, 1908, 56 s. (K. Boy)

19. FİRRU'l-ᶜAVN

ᶜAliyyü'l-kari Nureddîn ᶜAli b. Sulṭan Muḥammed (v. 1016/1607)

Firrü'l-ᶜavn min müddeᶜı îman-i Firaᶜvn

فرالعون من مدعي ايمان فرعون

Kütübhane no : 1206/4

Başlangıcı :

الحمد لله الذي اسعد من سعد وهو في صلب ابيه موسى وهارون واشقى من شقي وهو في بطن امه

Sonu :

... واتباعه واشياعه وهو اول الموجودين وخاتم النبيين وسلام على المرسلين والحمد لله رب العالمين

Muhtevası : Celaletdin Muhammed Devvani'nin Firav'nın iman edip etmediği konusunda; İbn Arabi'nin görüşü doğrultusunda (Firavnin imanı sahihtir) yazmış olduğu bir risalenin yazar tarafından şerh edilerek tenkit edilmesi. Önce Celaletdin Devvani'nin risalesinin metni veriliyor daha sonra görüşleri reddediliyor.

İstanbul, Ali Bey matbaası, 1294, 48 s. (küçük boy)

20. FEVAİDÜ'l-HİKEMİYYET

Ahsaî, Ahmed b. Zeynu'd-dîn

Fevaidü'l-hikemiyyeti'l-isna ᶜaşeriyye.

الفوائد الحكمية الاثني عشرية

Kütübhane no : 1044

Başlangıcı : الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على خير خلقه ومظهر لطفه محمد واله الطاهرين

Sonu : ... وانسدت المناسب الى هذه المطالب ومع هذا فان عرفت فانت انت والله ولي التوفيق

Muhtevası : -- İslama davet yolları; hikmet, güzel öğüt, mücadele..

-- Allahın varlığını bilmek (marifetu'l-vucud)..

-- Vucudu'l-hak, vucudu mutlak, vucudu mukayyet..

-- Fiil ve kısımları..

-- Alemlerin sayısı..

-- Dünyanın altı günde yaratılması..

-- Hiçbir şeyin "vaktini" aşamayacağı..

-- Eşyanın yaratılışı..

-- İrade ve insanın fiilleri..

-- Allahın herşeyi ihtiyari yaptığı; ıztırar olmadığı..

İstanbul 1287 (matbaası yazılmamış!), 97 s. (küçük boy)

21. FIKHU'l-EKBER

Şafi^{c}i, Ebu ^{c}Abdullah Muhammed b. İdrîs (v. 204/819)

Fıkhu'l-ekber fi't-tevhıd

فقه الاكبر في التوحيد

Kütübhane no : 894

Başlangıcı : هذا كتاب ذكرنا فيه ظواهر المسائل في اصول الدين التي لابد للمكلف من الوقوف عليها وسميناه الفقه الاكبر

Sonu : ... من سب اصحابي فقد سبني ومن سبني فقد سب الله فعليه لعنة الله ولعنة اللاعنين

Muhtevası :

-- İlim; zaruri ve mukteseb...

-- Vacib, mahzur, mesnun, mekruh, mubah...

-- Marifetullah, hangi şartlarda vacibdir? Nasıl olur?

-- Allahın sıfatları; yarattıklarına benzemeyip, özelliklerinin farklı olması...

-- Allahın sıfatlarının kadim olmasının kudemayı gerektirip gerektirmeyeceği..

-- Allahın kendini görmesi, dilemesi...

-- Allah küfrü, katli diğer kötü şeyleri diler mi?.

-- Kulların fiilleri, istitaat, kudret..

-- Allah için "vacib" olamayacağı..

-- Allahın niçin mahlukatı yarattığı..

-- Yeniden yaratma..

-- Allahın zulmetmeyeceği..

-- İnsanlarla hayvanların eceli aynı mıdır?.

-- Rızık, peygamberlik..

-- Mucize; tarifi, çeşitleri..

-- Allahın gönderdiği peygamberler..

-- Hz. Muhammedin peygamberliği, masumluğu, en faziletli oluşu..

-- İmanın tarifi, inşaallah müminim denebilir mi?

-- Tevbe etmeden ölen fasıkın durumu..

-- Günahlar.. Şefaat meselesi..

-- Cennetteki nimetler; cehennemdeki azablar.. Her ikisinin yaratılıp yaratılmadığı..

-- Kabir azabı..

-- Münker nekir, mizan, sırat, havz..

-- İcma^ci Ümmet..

-- İmamet; dört halife..

-- İmametin (on) şartları..

-- Bir asırda (İslam toplumunda) birden fazla imamın olup olamayacağı..

-- Sahabe..

Kahire, ts., Edebiyye matbaası, 40 s. (küçük boy)

22. FIKH-ı EKBER TERCÜMESİ

Müstakîmzade, Sa^cdettin Süleyman (v. 1202/1787)

<u>Fıkh-ı Ekber Tercümesi</u> فقه اکبر ترجمسی

<u>Kütübhane no :</u> 965

Başlangıcı : الحمد لله على الطاف كرمه العميم والصلاة على محمد الحبيب الثابت هداه بالكلام القديم...

Sonu : ... يعدد كل حرف جرى به القلم الجميل والحمد لله رب العالمين والشكر الجزيل.

Muhtevası : Ebu Hanife'nin "Fıkh-ı Ekber" adlı kitabının tercümesi...

İstanbul, İkdam matbaası, 1314, 50 s. (küçük boy)

23. el-FURKAN

İzmirli, İsmail Hakkı (v. 1946)

Furkan beyne't-tevfık ve'l-hizlân

الفرقان بين التوفيق والخذلان

Kütübhane no : 3740

Başlangıcı : الحمد لله الذى انزل الفرقان هدى للناس والصلاة والسلام على سيدنا محمد المبعوث الى كافة الناس

Sonu : ... ايدجكلرى طبيعى در. ارتق «الاسلام يعلو ولا يعلى عليه» قوليله ختم كلام ايدرم

Muhtevası : Dr. Sabuncuzâde Luis'in "el-kuranü'l-azimüşşan ve sevm-i ramazan" adlı makalesinde (Mısır'da basılıp, Türkçeye tercüme edildi) oruç ve kuranla ilgili ileri sürdüğü iddialar; sözkonusu iddiaların tek tek ele alınıp çürütülmesi...

Kuranın hurufu, sıhhati, manası vb. kuranla ilgili ko-

nular ile ibadetlerin faydaları, güzellikleri, önceki dinlerden tevarusû, peygamberler, mezhebler arasındaki farklılıklar, eski kavimlerin oruç tutup tutmadıkları vb. bir çok konuda İslama karşı ileri sürülen şübhe ve iddialara delilleriyle verilen cevaplar...

98 yp. bb. st. bb mm. 13 st. rika, müellif hattı.

24. GULYETÜ'l-EMÂNÎ

Ahisı, Ebu'l-Me^cali Cemaletdîn el-Ḥusaynı (v. 1342/1923)

Ġulyetü'l-emânî fi'r-reddi ^cale'n-nebhâni

غلية الامانى فى الرد على النبهانى

Kütübhane no : 2671-2672

Başlangıcı :

الحمد لله على ما عرفنا من نفسه والهمنا من شكره
وفتح لنا من ابواب العلم بربوبيته ودلنا عليه

Sonu :

... اسعد من هؤلاء حالا كما يدلك على ذلك شعرهم
المذكور فى كتب السير والتاريخ

Muhtevası : Nebhani'nin çeşitli kitablarda ortaya koyduğu düşünçelerinin tek tek reddi... (İçtihad kapısının kapandığı, tefsirde uslûbun değişmezliği, vehhabi'yi bidatçılıkla suçlaması, İbni Teymiye ile ilgili görüşleri, vs.)

-- İbni Teymiye ile İbni Kayyımın yukarıda anılan konularla ilgili görüşleri...

-- Kabir ziyareti, istiase...

-- Nebhani'nin görüşlerinin dayanak olarak andığı kişilerin (Sübki, Askalani vs.) değerlendirmeleri..

-- Allahın sıfatları, arş... ve İbn Kayyım'ın kabir ziyareti ve istiase ile ilgili görüşleri...

-- Nebhani'nin "es-Sarimu'l-Münki" kitabına verdiği cevabların değerlendirmesi...

-- İbni Teymiye'nin ilgili konulardaki görüşleri...

-- Nebhani'nin bilgisizliği...

Kahire, 1327, 2 cilt (457 + 400 s. orta boy)

25. HAZRET-i A^CZAM'ın HAYATI

Hacı Reşıd Paşa

Hazret-i A^Czam'ın tercüme-i hayatı

حضرتی اعظمك ترجمهٔ حیاتی

Kütübhane no : 3699/2

Başlangıcı : امام اعظم رضی الله عنهك اسمی نعمان وکنیه سی ابوحنیفه در. پدری ثابت بن زوطی ....

Sonu : .... مستجاب الدعوه زیارتگاه اهل ایماندر رحمة الله علیه رحمة واسعة.

Muhtevası : Ebu Hanife'nin biyografisi ve hangi ilimlerde söz sahibi olduğu. Ferdi özellikleri.. Kısaca siyasi hayatı (kadı olmayı reddedişi ve yazara göre nedenleri..)

Dersaadet, Matbaa-i Hayriye, 1328, 24 s. (küçük boy)

26. HAŞİYETÜ'l-MUHAKEMAT

Kurdistanî, Muḥammed Vasim İbnü's-saᶜid el-teḫetti el-Senendecî

Haşiyetü'l-muhakemât ᶜala takribi'l-merâm.

حاشية المحاكمات على تقريب المرام

Kütübhane no : 861/2

Başlangıcı :

الحمد لله الذى هدانا لدين الاسلام ووفقنا على
تحرير المقاصد الدينية وتهذيب الكلام

Sonu :

...والحمد لله رب العالمين وصلى الله على سيدنا
ونبينا محمد واله وصحبه اجمعين امين

Muhtevası : Abdülkadir Senendeci el-Kurdistani'nin "Takribu'l-meram fî şerhi tehzibi'l-kelâm" adlı kitabının kardeşi (müellif) tarafından yapılmış haşiyesi..

Bulak, 1318, 280 + 335 s. (küçük boy)

27. HUCECU'l-KUR'ÂN

Razî, Ahmet b. Muhammed b. Muzaffer (v. 642/1244)

Hucecu'l-kur'ân

حجج القرآن

Kütübhane no : 1008

Başlangıcı :

الحمد لله الذى جعلنى ممن عنده علم الكتاب ولم
يجعلنى من اهل الزيغ والارتياب والصلاة على محمد

Sonu _____: والحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيدنا محمد واله وصحبه الطاهرين الطيبين المنتخبين.

Muhtevası : -- İslam fırkalarının (cebriyye, kaderiyye, mürcie, şia, vaidiyye, cehmiyye, havaric, sıfatiyye, ehli tevhid) görüşlerinin doğruluğu için kurandan getirdikleri deliller...

-- Çeşitli konulardaki karşılıklı görüşlerin (icma' vardır, kuran kelamullahtır, kuran mahluktur, cennette Allahı görmek caizdir, iman-islam birdir, iman artar eksilir, küfre rıza küfür değildir, cennet amellerin karşılığıdır, güç yettirilmeyecek şeyi teklif caizdir, cennetle cehennem ebedidir, yaratılmışlardır, alem fanidir, ictihad caizdir vs. ve bu görüşlere zıt görüşlerin) kurandaki delilleri...

-- (Zaman zaman bazı görüşlerin delillerinde hadis zikredilmiş...)

Kahire, Mevsuat matbaası, 1320, 104 s. (küçük boy)

28. ᶜİLMİ KELAM'dan AZUDİYE ŞERHİ TERCÜMESİ

Serbestzade, Ahmed Hamdi el-İskilıbı

İlm-i Kelâm'dan ᶜAkaidi Azudiyye şerhı celal tercümesi

علم كلامدن عقائد عضديه شرحى جلال ترجمسى

Kütübhane no : 872

Başlangıcı : ای عقائد اسلامیه نك تحقیقی خصوصنده بزه
توفیق وهدایة واصول وفروع کلامیده

Sonu : ...ایتدیکی تعریفه مخالفدر. اللهم ثبت قلوبنا علی
دینك وتقنا الاعمال الصالحات.

Muhtevası : Celaletdin Devvani'nin, Azdu'd-dın'e ait akaid metni üzerine yaptığı şerhin Osmanlı ulemasından Ahmet Hamdi'nin tercümesi. Tercümede mütercim tarafından yeri geldiğinde dipnotlar düşülmüş.

Trabzon, Serasi matbaası 1311, 550 s. (küçük boy)

29. İSLÂM FELSEFESI TARÎHI

İzmirli, İsmail Hakkı (v. 1946)

İslâm Felsefesi Tarîhî

اسلام فلسفه سی تاریخی

Kütübhane no : 3755

Başlangıcı : بعداداء ماوجب علینا اسلام فلسفه سی تاریخی ،
افکار اسلامیه تاریخی دیمك اولوب عصر...

Sonu : ... حتی دارالفنون برکرسی تأسیس ایتمشدر اك
اول بوکرسی بی اشغالایدن عاجز لریدر.

Muhtevası : -- İslam felsefesi tarihinin tarifi, mevzuu, gayesi, usulleri, faydası..

-- Akli yolla şeri yolun mukayesesi; akıl ile ne bilinebilir, akıl bir şeyin özüne ulaşabilir mi, yalnız nakil hakikatlere ulaşmak için yeterli midir, felsefî yolla şeri yolun farkları..

-- İslam felsefesi adı altında felsefeye girenlerin, nakle bağlı olanların çeşitli grublara ayrılmaları..

-- Yakin'in dereceleri, mukayesesi (ilme'l-yekîn, ᶜayne'l-yekin, hakka'l-yekîn.)

-- İslam aleminde dört farklı yaklaşım;

1) Nassı esas alanlar
(tarik-i eser ve kur'an)

2) Aklı esas alanlar
(tarik-i nazar ve burhan)

3) Tasavvufu esas alanlar
(tarik-i keşf ve burhan)

4) Batiniliği esas alanlar
(tarik-i ta'lim ve beyan)

-- Nassı esas kabul edenlerle; felsefe ile kelam mukayesesi..

-- Mütekaddimin ve müteahhirin alimleri ve dönemleri..

-- Ortaçağda İslam dünyasında "külliyat" ile ilgili tartışmalar..

-- Kelâm ilminin devreleri..

-- Kelamî felsefı ve felsefî kelâm..

-- Felsefî metod..

-- Kuran ve sünnet konusunda İslâm aleminde ortaya çıkan grublar..

-- İslâm filozofları ile kelamcılar arasındaki münazara konuları..

a) Allahın zatı,

b) Alemin kıdemi (konuyla ilgili ayrıntılar ve kavramlar),

c) Alemin ebediliği,

d) "Birden ancak bir meydana gelir" düşüncesi,

e) Allahtan sadır olan şeyin ona lüzûmu,

f) Allahın zatı üzerine sıfatı varmı dır, yokmu dur? Sıfatların zatının aynı veya ayrı olması vs.,

g) Allahın cûziyatı bilmesi, ne şekilde bildiği,

h) Kelamcıların çoğunluğunun "Allah cûziyatı bilmez" görüşünde olanları tekfir etmesi,

k) Zaman kavramı,

l) Nübüvvetin kesbi olup olmadığı,

-- Filozofların melek, cin ve şeytan konusundaki düşünceleri..

-- Filozofların "nefs" ile ilgili görüşmeleri ve konuyla ilgili tartışmalar..

-- Kelamcıların ve filozofların ruh hakkındaki görüşleri ve tartışmalar..

-- Çağdaş felsefenin ülkemize giriş ve gelişmesi..

-- Tasavvuf nedir?

-- Sufi kelimesi, kökü..

-- Sufiye, mutasavvıfe, mustasvife..

-- Tasavvuf felsefesi..

-- Sufilerin şetehiyyatı..

-- Gazali ve gazali'nin tasavvuf, batınilik vs. gibi çeşitli konulardaki düşünceleri..

-- Batıniyye, keramite..

-- Batinilerin tevilleri..

-- Batıni inançları..

-- Batınilerin davet metodları..

-- Batınilik ile diğer fırkalar arasındaki farklar..

-- Felsefe, teşri ve ahlak..

-- İslam tarihindeki ilmi devirler (düşünce okulları)

a) Selefiye

b) Kelamcılar

c) Tasavvufcular

d) Filozoflar

e) Batıniler

-- İslam felsefesi tarihinin dönemleri..

-- Birinci kitab son buldu...

İstanbul 1326, Darulfunün İlâhiyat Fakültesi yayınları, 606 s. (küçük boy)

30. İSA MESELESİ

Ömer, A. Hilmi

İsa Meselesi

Kütübhane no :

Muhtevası : (24-26 Eylül 1931'de Darûlfunün İlâhiyatta verilmiş konferans)

-- Hz. İsa'nın yaşadığına dair hiçbir vesikanın olmadığı..

-- Mesih itikadı..

-- Allah ile müminleri arasında mutasavvıt, şefaatçi bir mevcut fikri.

-- Müminleri halaskârı olmak sıfatıyla İsa..

İstanbul 1931, 36 s. (küçük boy)

31. el-İTKAN

Tevfık Efendi, Çerkeşşeyhizade

İtkan fî tahkîki'l-iman.

الاتقان فی تحقیق الایمان

Kütübhane no : 962/2

Başlangıcı :

جناب واهب العطایایه حمد وثنا ورسول کبریا
محمد مصطفی وال واصحابنه صلوة وسلام...

Sonu :

.... اما ضروراتِ دینیه دن بریسنی انکار
ومعصیتی استحلال ایدن کافر اولر.

Muhtevası : Bedihi şeylerin tahkiki ve iman hakikati (İmanın ilkeleri, nelere inanılaçağı, imandan nasıl çıkılaçağı, büyük günahın imana etkisi - iman - amel ilişkisi, inanılan varlıkların özellikleri ve nasıl inanılaçağı vs.).

İstanbul, Alem matbaası, 1311, 80 s. (küçük boy)

32. KİTABU BERAHİNİ MESİHİYYE

Yazarı Meçhul

Kitabu Berahîn-i Mesîhiyye fî Sıhhati'l-Milleti'l-ᶜIseviyye

کتاب براهین مسیحیة فی صحة الملة العیسویة

Kütübhane no : 1027

Başlangıcı :

فصل اول ملة عیسویه نك کیفیة ظهور بیاننده در
۱- خرستیان یولنا برشخصه خرستیان ...

Sonu _____: اصلا نسیان و فراموش ایتما مکلکمز فرض
و واجب و لازم و لازبدر والسلام

Muhtevası : -- Hristiyanlığın ortaya çıkışı..

-- Salih imanla cahiliye inancının ayırt edilmesi..

-- Kütüb-ü Atika bahsinde bazı mütalalar..

-- Geçmiş peygamberlerin gelecekteki olaylara dair bildirmeye yükümlü oldukları ilhami haberler..

-- Hz. İsa'nın mucize ve kerametleriyle ilgili bazı mütalalar..

-- Peygamberlerin gerçekte peygamber oluşlarının alameti olan harikulade olaylar..

-- Hristiyanlığın batıni delilleri..

-- Hristiyanlığa dair ortaya atılan bazı itirazlar..

-- Yahudiler konusunda bazı mütalalar..

108 s. (küçük boy) Basıldığı yer, tarih olmadığı gibi yazarı da belirsiz..

33. KİTABU'l-FARİK

Paçacızâde, ᶜAbdurrahman b. Salîm

Kitabu'l-Farik beyne'l-mahlûk ve'l-halik.

كتاب الفارق بين المخلوق والخالق

Kütübhane no : 1046/1

Başlangıcı : الحمد لله المعروف بالقدم ووجوب الوجود المنزه عن الحيز والجهة والحدوث والحلول والحدود ...

Sonu : ... وصلى الله على سيدنا محمد عبده ورسوله وعلى جميع اخوانه النبيين وعلى اله واتباعه اجمعين

Muhtevası : -- Hristiyanların İslama karşı yönelttikleri iddialara, yanlış düşüncelere cevaplar...

-- Peygamberimizi -çeşitli vesilelerle- inkar edişlerine cevaplar...

-- Hristiyanların uluhiyet fikirlerinin yanlışlığı ile ilgili konular...

Kahire, Mevsuat matbaası, 1322, 408 s. (orta boy)

34. KİTABU'l-CEYYİDE

Kinanî, ᶜAbd al-ᶜAzız b. Yahya b. Muslim b. Meymun (v. 235/849)

Kitabu'l-ceyyide كتاب الجيده

Kütübhane no : 885/2

Başlangıcı : اتصل بي وانا بمكة ما قد اظهره بشر بن غياث المريسي ببغداد من القول بخلق القرآن وغيره ...

Sonu _____ : ... وكتبوها عني في كتاب غير هذا وصلى الله على سيدنا محمد النبي الامي وعلى اله وصحبه وسلم .

Muhtevası : Müellifin "Memun" zamanında Bağdad'a gelerek "halk-ı kur'an" konusunda genel görüşe aykırı görüş beyan edip yakalanması ve peşinden Memun'un huzurunda sözkonusu mevzu'da yapılan münazara.. Eser, yazarın ağzından hikaye ediliyor.

Kahire, Matbaa el-Hüseyniye 1325 h. 85 s. (orta boy)

35. KİTABU'l-HİDAYE

Yazarı meçhul.

Kitabu'l-hidaye ve huve reddun ᶜale'l-kitabi'l-musemma "İzharu'l-hak ve ᶜale'l-kitabi'l-musema el-seyfu'l-hemıtiyyi's-sekîl.

كتاب الهداية وهو رد على الكتاب المسمى اظهار الحق وعلى الكتاب المسمى السيف الحميدى الهمقيل

Kütübhane no : 977, 978, 979, 980

Başlangıcı : الحمد لله الذى وفقنا للهداية ووقانا شر الغواية بحقه الهادع ونور انجيله الساطع الذى استفناء

Sonu _____ : ... وانت ترى ان دياناتهم لا تحتمل البحث لوهن اساسها فيتسترون بقولهم انغلب واسلم

Muhtevası : Rahmetullah Hindi'nin "İzharu'l-hak" kitabıyla, aynı kitabtan iktibaslarla oluşturulmuş "Seyfi hemidi" kitabındaki hristiyanlık, geçmiş peygamberler, incil, tevrat, kuran ve Hz. Muhammetle ilgili görüşlerin; adı ya-

zılmayan bir hristiyan tarafından tek tek ele alınıp reddedilmesi..

-- Kitabtan bazı konular;

(Geçmiş peygamberler, Muhammed'in halleri, peygamber olmadığı, incil ve tevratın doğruluğu, kuranın vahiy olmadığına kurandan deliller vs.)

Kahire 1898-1902, 4 cilt (320 + 300 + 304 + 304 s. ortaboy)

36. KİTABU MESMÛMU'l-ESİNNE ve's-SİHÂM

Canbîhî, Muḥammed

Kitabu mesmûmu'l-esinne ve's-sihâm fi'r-raddi ᶜala men şevvaşü'l-efkâr bidaᶜvâ tenviri'l-efham.

كتاب مسموم الالسنة والسهام في الرد على من شوشوا الافكار بدعوى تنوير الافهام.

Kütübhane no : IOL5/L

Başlangıcı : لقد عاش المسيحيون والمسلمون دهرا طويلا من عهد نبوته محمد صلى الله عليه وسلم حتى الآن..

Sonu : ...بعد ايام قلائل والله يحب المحسنين وسلام على المرسلين والحمد لله رب العالمين

Muhtevası : -- İslamiyetin medeniyet dini olup olmadığı.

-- Kurandaki kıssaları bilmek dinin kurallarından mıdır, değil midir?

-- Hz. Muhammedin tebliğ ettiği din; diğer peygamberlerin getirdikleri din-

lerin aynı mıdır, değil midir?

-- Bütün ilahi dinlerin öte dünyayla ilgili konularda bir mi, yoksa farklı mı?

-- Peygamberlerin getirdiği ahlak anlayışları birbirlerinin benzerimi dir yoksa farklı mıdır?

-- Kuranda anlatılan geçmiş peygamberlerin daha önce yapudiler tarafından belirtilmiş olması kuran için bir eksiklik midir?

-- Hz. Muhammed zamanında yaşayanlar çok mu akıllı yoksa akılsızdılar; inananlar/inanmayanlar nasıl insanlardı?

-- Hikmet ve akıl sahibi olmalarına rağmen filozofların dinin kurallarını kabul etmemelerinin nedenleri..

-- Peygamberlerin yolu nakli, filozoflarınsa akli; hangisi daha daha mükemmel, güvenilir ve doğrudur?

-- Hristiyanlığın yayılması semavimidir, değilmidir?

Kahire 1322, İslah matbaası, 304 s. (küçük boy)

37. KİTABU'l-MEŞA^{c}İR

Şîrazı, Sadreddîn Muḥammed b. İbrahîm
(v. 903/1498)

Kitabu'l-mesa^{c}ir كتاب المشاعر

Kütübhane no : 3681

Başlangıcı : وبه بسم الله الرحمن الرحيم نستعين نحمد الله ونستعين بقوته التي اقام بها ملكوت الارض والسماء وبكلمته

Sonu : ...واتصل باوله اخر دايرة الوجود تم بعون الملك الودود الذى مفيض الخير والجود.

Muhtevası : -- Varlık konusu.. Allahın varlığı.. Varlıkların başlangıcı, sıfatları, eserleri..

-- Allaha, kelimelerine, ayetlerine, kitablarına inanmak..

-- Allahın birliği, gücünün sonsuzluğu, her işin "mesci"i oluşu..

-- Allahın ahvali ("özellikleri", ehkamı)..

-- Allahın sıfatları.. Konuyla ilgili Eşari mezhebinin görüşü..

-- Alemin hudusu meselesi..

-- Varlığın eşya şumülü..

-- Varlıkla "ayn" ve "araz" meseleleri.. Cevher..

38. (KÜFÜR TORBASI) "^{c}AŞKNÂME"YE REODÎYE

Yazarı Meçhul.

Küfür torbası "aşknâme"ye reddiye

كفر طرباسى عشقنامه‌يه رديه

Kütübhane no : 1023

Başlangıcı : اشبو كتابى اوقمق شويله طورسون اله بيله المسى
اهلى جائز دكيل ايسه‌ده ينه دفتله اوقمق لازمدر.

Sonu : ..ثناده بولنورلر ايشته بويله برطرز شيطانيده
عالمى اضلال ايديورلر واينمشلردر

Muhtevası : -- Bektaşiliğin ortaya attığı iddialara cevaplar..

-- "Aşkname"deki görüşler; bu görüşlerin reddi..

-- Kuranda yorumladıkları rumuz ve işaretler..

-- İleri sürdükleri iddialar; Hz. Ali'nin uluhiyeti, Liva-i hamd, miraç, yusuf sûresi, " وانتم سكارى " ayeti, kurandaki harfler, namaz, nuhun gemisi, kabeyi tavaf, mehdi gibi konular, ayetleri rumuzla yorumlamalar..

190 vr. 20 st. ciltli, kenarlara not düşülmüş, müstensih ve istinsah tarihi belirsiz.

39. LEVÂİHU'l-ENVÂRİ'l-BEHİYYE

Seffarınî, Muḥammed b. Aḥmed el-Eṣerî
(v. 456/1063)

Levayihu'l-envari'l-behiyye ve sevatıᶜu'l-esrâ-ri'l-eseriyye Lişar hi't-dürreti'l-müziyye fı ᶜak-dil-firkati'l-marziyye.

لوائح الانوار البهية وسواطع الاسرار الاثرية لشرح الدرة المضية في عقد الفرقة المرضية

Kütübhane no : 973

Başlangıcı : الحمد لله الذى تقدست عن الاشباه ذاته وتنزهت عن سمات الحدوث صفاته دلت على وجوده وقدمه..

Sonu : ... قال وحظ العبد من هذا الاسم ان يسلم من الفتن والحقد والحسد ومن كل رذيلة.

Muhtevası : -- Kelam ilmi, tarifi, mevzuu, ilk ih-tilaflar..

-- Haber; mutevatir, ahad..

-- Allahın sıfatları..

-- Sahabe ve mertebeleri..

-- Vacib, muhal, caiz..

-- İmam ahmed; ehl-i sünnetin öncüsü..

-- Ehli sünnet fırkaları..

-- Selef mezhebinin diğer mezheblerden üstünlüğü..

-- Müşabehat..

-- Allahın sıfatları..

Kahire 1323, Matbaatü'l-menar, 2 c. 408 + 448 s. (küçük boy)

40. LİSÂNU's-SIDK

ᶜAli b. ᶜAbdullah b. ᶜAli el-Beḥrânı

Lisânu's-sıdk cevaben likitabi Mîzanu'l-Hak fi'r-raddi ᶜale'n-nesara.

لسان الصدق جوابا لكتاب ميزان الحق في الرد على النصارى

Kütübhane no : 1025

Başlangıcı : الحمد لله الذي تفرد بالتوحيد وتوحد بالازلية والتأبيد وتمجد بالصمدانية وتقدس عن التولد..

Sonu : ... او عاقبت ظلم الدجى الضحوات وعلى اطايب اله من ربهم نسمت ريح الصبا صلوات.

Muhtevası :

-- Allahın varlığını isbat, evrenin "müessîre" muhtaç oluşu..

-- Allahın varlığının vucubu, bazı sıfatları, fi'linin özelliği..

-- Peygamberlere olan ihtiyaç..

-- Teklife olan ihtiyaç ve meadi cismani..

-- Teslisin ibtali..

-- Müslümanların tevrat ve incili kabul etmesinin sözkonusu kitabların doğruluğuna delalet eder görüşünün tahlili..

-- Tevrat ve incilin nesholmadıkları görüşünün tahlili..

-- Neshin manası, cevazının delilleri..

-- Tevrat ve incilde tahrif ve tebdil olmadığı görüşünün tahlili... Tahrif olduğunun delilleri..

-- Yahudi ve hristiyanların Hz. İsa'nın peygamberliği hususu dışında ittifak halinde oldukları görüşünün tahlili ve ceddi..

-- İncil'le tevrat arasındaki dinlerinin usul ve furu'ların konusundaki zıtlıklar..

-- Mesihîn ilah, havarilerin resul olmadıkları..

-- Hz. Muhammed ve kurana yönelik itirazlara cevaplar..

-- Peygamberimizin bazı halleri..

-- İncil ve tevratın Hz. Muhammed'i müjdeleyip, müjdelemedikleri..

-- Kuranın kelamullah ve mu'ciz olduğunun çeşitli açılardan isbatı..

-- Peygamberimizle yahudilerin bazı muarezeleri..

-- Peygamberimize unutkanlık ve yanılgının uzak olduğu..

-- "Hz. Muhammed mucize göstermedi" görüşünün reddi..

-- Hristiyanlara ait "hadislerin sıhhatini, doğruluğunu isbat etmek imkansızdır" görüşlerinin reddi..

-- "Hz. Muhammed mucize göstermiş olsa da bu; kuranın vahiy olduğunu, Hz. Muhammedin peygamber olduğunu isbatlamaz. Çünkü yalancı peygamberlerin mucizeye benzer acayib şeyle yapmaları mümkündür." görüşünün reddi ve tahlili..

-- Hz. Peygamberin Hz. Zeynep'le olan evliliğine yöneltilen iftiralara ve Hz. Muhammedin hayatıyla ilgili bazı yaptırmalara cevaplar..

-- Hz. Peygamberden imamların sayısı konusunda (imamların sayısının sınırlılığı) rivayet edilen hadisler..

-- Hadislerde işaret edilen halifeler..

Kahire, 1319, Mevsuat matbaası, 480 s. (küçük boy)

41. MAKALETÜ'l-ᶜUREFÂ

Şirvanî, Aḥmed Ḥamdı

Makaletü'l-ᶜurefa fı mesaili'l-hukema

مقالة العرفا في مسائل الحكما

Kütübhane no : 1048/2

Başlangıcı : الهي شمس عالم آراى لاهوت افق وحدت وتنق
عيبدن طلوع ايدوب شعشعه سيله فضاى ناسوتى

Sonu : ... محمديه يى كشف وايضاحه بذل مقدرت وصرف
همت بيورمشلردر. قدس الله اسرارهم

Muhtevası : -- Allahın sıfatları, haşr, alemin hudusu, yeniden dirilmek, nübüvvet, velayet, mucize, alemlerin çokluğu gibi konularda filozoflara ait görüşler..

-- Sözkonusu görüşlerin İslam bilginleri (Gazali, İbni Sina gibi) tarafından değerlendirilmesi..

İstanbul, Tasviri Efkar matbaası, 1285, 83 s. (küçükboy)

42. MAKÂLE FÎ İCMÂLİ'L-KELÂM

Ṭayrânî, Ḥasan Bey Hüsni (v. 1315/1897)

Makale fı İcmal al-kalam ᶜala mes'elet al-ḫila fe beyn ehli al-İslam

Kütübhane no : مقالة في اجمال الكلام على مسئلة الخلافة بين اهل الاسلام 938

Başlangıcı : الحمد لله على ما انعم وصلى الله على سيدنا محمد وعلى اله وصحبه
وسلم وبعد فقد اطلعني بعض الاجلاء من الاخلاء...

Sonu : انه لطيف لما يشاء وهو لما يشاء وهو العزيز الحكيم وقد انتهى ما اردنا ان نورده من الكلام في هذه المقام والله المستعان

Muhtevası : -- Hilafet konusunda (kimin hakkı olduğu) çeşitli görüşler... hilafetin gerekliliği... tek halifenin olması.. halifenin kureyşli olmasının şart olup olmadığı..

-- İlk halifelerin seçimleri, anlaşmazlıklar.. Hilafeti 30 yıl olup olmadığı... Hilafetin Osmanlılara geçişi ve Osmanlıların sağladıkları katkılar...

Kahire, Matbaat el-Mahruse 1309, 30 s. (orta boy)

43. MEDHEL ᶜİLMİ KELÂM

İzmirli, İsmail Hakkı (v. 1946)

Medhal İlmi Kelam مدخل علم كلام

Kütübhane no : 3772

Başlangıcı : بعد اداء ما وجب علينا علم كلام يا موضوعي وباغايه سي اعتباريله تعريف اولنور. موضوعي اعتباريله علم كلام ...

Sonu : ... الق بو مذهب تماميله متكلمين مذهبي عد اولندي متكلمين مذهبي عادتا اشاعره ومعتزله مذهبي اولدي

Muhtevası : -- Kelam ilminin tarifi diğer ilimlerden farkı, mevzuu, önemi, diğer şeri ilimlerden üstün tarafları, gayesi, faydaları, isimlendirilmesi..

-- Kelam ilminin önemi..

-- İlmi Kelama kurandan dayanaklar..

-- Selef mezhebinin esası..

-- İlmi Kelamdaki yollar (Selefiye, sufîye, mütekellimin, felsefeciler, kelami felsefe, şia, mütazzıla, sabbeberraiye-, imamiyye, kisaniyye, dûrziye, babiyye, behaiyye, kaderiyye, mürcie, müşebbihe, mücessime, salimiyye)..

(Kitabın baskısı silik. Eserde baskı üzerine (müellif tarafında) notlar düşülmüş, bazı yerler çizilerek altına değişik ifadelerle yeniden yazıldı.)

İstanbul 1335, 100 s. (küçük boy)

44. MENÂRÜ'l-HÜDÂ

Behranı, ᶜAlı b. ᶜAbdullah b. ᶜAlı

Menarü'l-huda fı isbatı'n-nassı ᶜala eimmeti'l-isana aşer.

منار الهدى في اثبات النص على ائمة الاثنى عشر

Kütübhane no : 1055

Başlangıcı :

الحمد لله الغنى لذاته والمتوحد بصفاته والمتفرد فى
افعاله الذى لم يشاركه احد فى صنع مخلوقاته

Sonu :

.... رجب الاصب من سنة ١٢٩٤ والحمد
لله على نعمة الختام والفرز بالكمال والتمام

Muhtevası :

— İmametin anlamı, gerekliliği, imamların masumiyeti..

— Hz. Ali'nin diğer sahabilerden üstünlüğü..

— İmamların sayısı..

— İmamların Hz. Hüseyin'in zürriyetinden geleçeği..

— İmamların sayısının artıp eksilmeyeceği..

— Gizlilik konusu, beklenen imam..

— Konuyla ilgili ayet ve hadisler..

— Ehli beyt..

— Hz. Ali'nin hilafete layıklığı..

Bombay, 1320. 384s.

45. MENARÜ'l-HAKK

Yazarı Meçhul

Menarü'l-hak. Risâle fi'l-edilleti'l-kur'aniyye ᶜala sıhheti't-diyaneti'n-nesraniyye.

منار الحق. رسالة في الادلة القرآنية على صحة الديانة النصرانية

Kütübhane no : 1032

Başlangıcı :

الحمد لله الذى انزل الكتاب نورا وهدى لاولى الالباب واقامه بالبينات الواهنات حجة الله...

Sonu :

...ووسيلة التنبه الى ما هو حق وصالح لعباده وان يعمهم بهداه ورشاده له الحمد والاكرام الان وعلى الدوام امين.

Muhtevası : -- Kurandan ayetlerle Hz. Muhammedin peygamber olmadığının ısbatı.. Ayetlerin İslam alimlerince (Gazali, Razi vs.) yorumu ve yazarın değerlendirmeleri..

-- Hz. Muhammedin insanları iman etmeye zorlamak için gönderilmediğine dair ayetler.. Ayetlerin yorumu..

-- Kurandaki nasıh ve mensuh..

-- Tevrat ve incilin tarhif olmadığına dair ayetler..

-- Nübüvvet ve kitabın İsrailoğullarına mahsus olduğuna dair ayetler..

-- Hz. İsa'nın uluhiyyetine delalet eden ayetler..

Kahire 1896, 136 s. (küçük boy)

46. METALİB-i ᶜALİYYE

İsmail Hakkı, Bereket Zâde

Metalib-i ᶜAliye

مطالب عالیه

Kütübhane no : 1610

Başlangıcı : هانکی جهتنه ناظر اولورز که اوراده سلطنت محتشمهٔ الهیه و قدرت علیهٔ ربانیه

Sonu : .... توجیه وجه ایتملی درکه فیض خدایله زمین افکارده خیرات و حسنات یتشسون

Muhtevası : -- Kainatın Allahın varlığına delalet ettiği.. (Evrendeki varlıklar, güneş, ay, hayvanlar)...

-- İnsanın Allahın varlığına delalet etmesi ve insanın incelenmesi..

-- Ruhun insan bedenindeki tasarrufları..

-- İnsan zihni ve aklı.. Bunların Allahın varlığına delalet ettikleri..

-- Egikûr ve taraflarının muare atlarına cevab.. (İnsanın haz ve maddeden fay-

dalanmak dışında bir muharriki bulunmadığı görüşünün reddi)..

-- Allaha sığınmaktan başka kurtuluş yolu olmadığı..

İstanbul, Ebuzziya matbaası, 1314, 232 s. (küçük boy)

47. MİFTAHÜ'l-ESRÂR

Yazarı Meçhul

Miftahü'l-esrâr. Mesıhin uluhiyyetı

مفتاح الاسرار. مسيحك الوهيتى

Kütübhane no : 1097

Başlangıcı : حمد وعزة وتعظيم وحرمة واحد وقديم
وعادل ورحيم اولان الله تعالى يه مخصوص

Sonu : ... سكا ايمان ونجات تحصيلنده اعانه
ايدرك انشبو نعمت عظمايى سكا اعطا وكرامت ايليه

Muhtevası : -- Gerçeği arayanlara ve müslümanlara Hz. İsa'nın gerçek rütbesi..

-- Hz. İsa'yı gerçek anlamda bilebilmenin ancak Allahın bildikleriyle mümkün olabileceği..

-- Hz. İsa'nın uluhiyyeti..

-- Teslisin beyanı... Tevrat ve İncilde teslis..

-- Teslisi kabul etmeyenlerin marifetullahtan mahrum olup; kurtuluşa ulaşamayaçağı...

Londra 1861, 53 s. (küçük boy)

48. MİFTAHU'l-ᶜUYÛN

İshak Efendi Harputlu(v.1891)

Miftahu'l-ᶜuyun مفتاح العيون

Kütübhane no : 1090

Başlangıcı : اون ایکنجی عصر هجرینك اللی بشنجی سالندنبرو دار الخلافة العلیة ده وکرك اوروپانك حال...

Sonu : ....غیر تکاری باشقه نجه تقدیر ایلمشدر وبالله المستعان علی ما تصفون

Muhtevası : Ahiretin varlığı ve ahiretteki haller konusunda ortaya atılan inkarcı görüşlerin yanlışlığı..

22 yr. bb. st. 205 + 140, 175 + 125 mm. Rika (müstensih, yer, tarih mechul).

49. MİR'ATİ EDYAN

Mimarzade, Mehmet Emrullah

Mir'ât-i Edyân ve mezâhib مرآت اديان ومذاهب

Kütübhane no : 1104

Başlangıcı :

الحمد لله الذى هدانا بدين الاكمل والاظهر وشرفنا
بمتابعة رسول الرحمة ونبى المبشر واله واصحابه..

Sonu :

...بو كتاب نامنه تمام ايتمش اليورز. قسم ثانى يه
انشاء الله زبوردن بدأ ايده جكز.

Muhtevası :

-- Hz. Ademin yaratılışı ve başından geçenler..

-- Hz. Nuh ve zamanı..

-- Hz. İbrahim ve çağı..

-- Yıldızlara tapanlar ve Eski Babil'in putperestliği..

-- Asurluların da Babilliler gibi putlara tapmaları..

-- Finikilerin itikadı, dini anlayışları..

-- Mısırdaki batıl inançlar..

-- Hz. Musa ve başından geçenler..

-- Ahdi Atik...

-- Tevratın nuzulû vs...

İstanbul, Ruşen matbaası, 1327, 128 s. (küçük boy)

50. NARIN EBEDİYETİ HAKKINDA TEDKIKÂT

İzmirli, İsmail Hakkı (v. 1946)

Narın Edebiyet ve Devâmı Hakkında Tedkıkât

نارك ابديت ودوامى حقنده تدقيقات

Kütübhane no : 3771

Başlangıcı : نارك ابديت ودوامنده سكز سوز واردر -١-
ناره كيرن اصلا جيقماز ناره كيرن مخلد فى النار...

Sonu : ...افندمزك ديديكى كبى قرآن هب "ان ربك
فعال لما يريد" ايتنه راجع اولور

Muhtevası : -- Cehennemin ebedi olup olmadığı; insanların (inanıpta günahkar olanlarla hiç inanmayanların) cehennemde ebedi mi yoksa bir süre mi kalacakları, kafirlerin ebedi kalıp kalmayacakları..

-- Konuyla ilgili görüşlerin dayanakları ve mantıkları..

-- Kitabta yazarın bütün görüşleri andıktan sonra vardığı sonuç: "Özetle Hz. Ali'nin dediği gibi cennet ehli cennete, cehennem ehli cehenneme girdikten sonra Allah dilediğini işler. İbn ᶜAbbas'ın dediği gibi bu tür konularda Allah üzerine hükmetmek hiç kimseye layık değildir. Ebu Saᶜid'in

dediği gibi Kuran hep "şübhesiz rabbin dilediğini yapandır" ayetine raci olur..

İstanbul 1341, Darulfunûn matbaası, 31 s. (küçük boy)

51. RİSALETÜ'l-ᶜARŞİYYE

Şirazi, Sadreddın Muhammed b. İbrahim (ö. 1050/1640)

Risaletü'l-ᶜArşiyye رسالة العرشية

Kütübhane no : 3681/5

Başlangıcı : الحمد لله الذى خلقنا بقدرته ثم هدانا الى سبيل معرفته فأرينا فى مرايا الافاق ومجالى الانفس

Sonu : ... سلمه الله تعالى بدلا عنه فتأمل بقية هذا الشرح فى حاشية "اسرار الايات" ومن شاء فليطلبها

Muhtevası : -- Allahı bilmek, Allahın sıfatları, isimleri ve ayetleri..

-- Alemin hudusu.. Hareket meselesi..

-- Mead ilmi..

-- Nefs, nefsteki makamlar ve dereceler..

-- Yeniden dirilmenin hakikati..

-- Cesetlerin haşri, ruhların dirilmesi..

-- Dirilişi inkar edenlere cevaplar..

-- Kabir azabı..

-- Ahiret ehvali.. (Kabir azabı, kıyamet, sırat, kitab verilişi, cennet, zebaniler, a^c^raf ehli vs.)

İran, ts., 94 s. (orta boy)

52. REDDÜ'l-HİLAF

Şehabetdin ve Burhanetdin Mirza

Çeviren; İsmail Ferit

Reddü'l-hilaf ve faslû'l-ihtilaf

رد الخلاف وفصل الاختلاف

Kütübhane no : 1058

Başlangıcı :

١٨٤٢ انيسانندہ برکون خانہ مك پیشکاهندہ کی
جایخانہ نك بغجسندہ اوتور مقدہ ایدم پوستہ..

Sonu :

... استدعا ایتمك مناسب اولور ظننده یم دیباجہ ده
عرض اولنان کاغدلرك ترجمسی ختام بولدی

Muhtevası : Müslüman, hristiyan, musevi ve mezhebsiz kişilerden oluşan bir toplulukta; her birinin mensub olduğu inancın veya mezhebin meselelerini anlatmak, karşı tarafı ikna etmek için aralarında bir mecliste geçen münazara... (Kitab o mecliste tutulan notlardan oluşuyor.)

İstanbul, Bahriye matbaası, 1333, 288 s. (orta boy)

53. RİSALETÜ'l-GAZZÂLÎ

Gazali, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed Huccetu'l-İslam (v. 505/1111)

Risaletü'l-Gazalî ila Melikşah fi'l-ᶜakaid.

رسالة الغزالي الى ملكشاه في العقائد

Kütübhane no : 1139/4

Başlangıcı :

اعلم يا سلطان العالم وملك الشرق والغرب
ان الله تعالى عليك نعما ظاهرة وآلاء متكاثرة...

Sonu :

... فان الاجل وان طال قصير والخطب في العرض
والحساب كبير والله خليفتي عليك والسلام

Muhtevası : İmam Gazali'den devrin padişahı Melikşah'a hitaben özetle iman konusunun anlatıp; daha çok öğütler (adaletli davranmak, saltanata aldanmamak vs.) ihtiva eden risale..

Kahire, Matbaa-i Seade 1907, 18 s. (orta boy)

54. RİSÂLE FÎ TAFZÎLİ'l-ENBİYÂ

Kemal Paşazade, Şemsetdın Ahmed b. Süleyman (v. 940/1533)

Risale fı tafzılı'l-enbiyai ᶜale'l-melaike.

رسالة في تفضيل الانبياء على الملائكة

Kütübhane no : 3723/13

Başlangıcı : الحمد لله الذى كرم بنى ادم وفضله على كثير من
مخلوقاته تفضيلا والصلاة على خير البرية محمد الذى

Sonu : ... بالجميع مطلقا بل فيه حال وقوعه فى هذا
المقام وسره ما نبهناك عليه آنفا

Muhtevası : -- Enbiya'nın meleklerden üstün olup olmadığı; konuyla ilgili görüşler ve değerlendirmeler..

-- Bu meyanda insanın mı melekin mi üstün olduğu üstünlüğün neye bağlı olduğu... Üstünlükte tartışmasız olanlar (peygamberler, büyük melekler)...

İstanbul, İkdam matbaası, 1316, 7 s. (orta boy)

55. RİSALE Fİ'l-KAZA ve'l-KADER

ᶜİmadı, Ebussuᶜut Muhammed Yavsı (v. 982/1574)

Risale fı beyani'l-kaza ve'l-kader.

رسالة فى بيان القضاء والقدر

Kütübhane no : 969/3

Başlangıcı : اللهم يا ولى العصمة والتوفيق نسئلك الهداية
الى سواء الطريق علماء الدين النبوى وحكماء شرع...

Sonu _____: ...دیو جواب ویرمشدر والله سبحانه اعلم بحقایق الامور له الخلق والامر والیه النشور

Muhtevası : Bir insan "kötülük kaderimde vardı; ben levhi mehfuzda hakkımda yazılanları uyguluyorum" diyebilir mi?

-- Allah "masiyet"i yaratır mı?

-- Kötülük işleyenin fiildeki fonksiyonu nedir?

-- Konuyla ilgili Fahretdin-i Razi'nin görüşleri...

İstanbul, ᶜAmire matbaası, 1264, 9 s. (orta boy)

56. RİSALE FI BEYAN-ı İNTİŞARİ'l-EDYAN

ᶜAzmzade, Refık

Risale fî beyân-ı keyfiyyet-i intişâri'l-edyân.

رساله فی بیان کیفیت انتشار الادیان

Kütübhane no : 1335

Başlangıcı : الحمد للرب العالمین والصلاة والسلام علی جمیع الانبیاء والمرسلین اما بعد فان الولوع بالبحث عن حوادث..

Sonu _____: ...لایماکحون فی الحق والله سبحانه وتعالی مفرق الادیان وله الحکمة البالغة فی کل عمل

Muhtevası : -- İnsanın topluma muhtaç oluşu ve topluluğun dayanağının din oluşu..

-- İnsanların terakkisiyle; şeriatlerin de terakki etmesi...

-- İlahi dinlerde cihadın meşruluğu...

-- Şeriatlerin gelişi ve yayılışları...

-- İslamın yayılışı; yayılışının kılıç zoruyla olmadığı...

-- Hristiyanlığın yayılışı..

-- Yahudiliğin yayılışı...

Kahire, Matbatü'l-İslam, 1313, 44 s. (küçük boy)

57. RİSÂLE FÎTÂİFETİ'l-YEZÎDÎYYE

Rebtekı, ᶜAbdullah (v. 1159/1746)

Risale fı beyani mezhebi't-taifeti'l-yezıdiyye ve hûkmi emvalihim.

رسالة في بيان مذهب الطائفة اليزيدية وحكم اموالهم

Kütübhane no : 1092

Başlangıcı : اللهم الهمنا الصواب وفصل الخطاب وجنبنا الغي والغي والارتياب وهب لنا من لدنك رحمة...

Sonu : ... ولا نخاف في الله لومة لائم وفقنا الله لما يحب ويرضى انه خير الموفقين

Muhtevası : Yezidiyye mezhebinin küfrü gerektiren sapık görüşleri, İslama ters inançları... Bu mezhebe bağlı olanların mal varlıklarının ne olaçağı... Konuyla ilgili değişik

durumlarda (örneğin kendi aralarında alışveriş yapıb para kazanmaları ayrı; müslüman ve zimmilerle sözkonusu durumun olması ayrı hüküm konusu) ûlemanın görüşleri...

5 v. 19 st. 230×155, 157×92 mm. Nesih, ciltli (şömize kaplı)

58. RİSÂLE FÎ MEZAHİBİ'ş-ŞİCA

Cahiz, Ebu COsman CAmr b. Mehbub (v. 255/868)

Risale fı beyanı mezahibi'ş-şiCa.

الرسالة في بيان مذاهب الشيعة

Kütübhane no : 3636/10

Başlangıcı : اعلم يرحمنا الله تعالى واياك ان شيعة علي رضي الله تعالى عنه زيدي ورافضي ويقيتهم...

Sonu : ...لانه لا ذكر له الا وهو خامل عند ذكره ولا شرف الا وهو وضيع عند شرفه والله اعلم.

Muhtevası : Şia mezheblerinin, görüşlerinin genel bir değerlendirmesi...

Tekeddüm matbaası, 1324, 8 s. (orta boy)

59. RİSÂLE FÎ VALİDEYİ'n-NEBÎYYİ

Saçlızâde, Muhammed b. Ebibekr el-marCaşı (v. 1145/1732)

Risale fı hakkı valideyi'n-nebiyyi.

رسالة في حق والدى النبى

Kütübhane no : 936

Başlangıcı :

بسم الله وبحمده وصلوة على رسوله يقول
البائس الفقير محمد المرعشى المدعو بساجلى زاده

Sonu :

... لانا حنفيون ماتريديون وسيتها رسالة السرور
والفرح لانها تسر الناظرين ويفرحون بها

Muhtevası : -- Valid ve valide kelimelerinin "ebeveyn" kelimesinden daha hususi olduğu...

-- Hz. Muhammedin valideyni'nin fetret ehlinden olduğu...

-- Bu konuda ehli sünnetin ehli bidatten ayrıldığı noktalar...

-- Ebu Hanife'nin Fıkhı Ekber'de "Resulullahın valideleri küfür üzere öldüler, amcası kafirdir" sözünün anlamı..

-- Eşariye ve Maturidiyye mezheblerinin konuyla ilgili görüşlerinin tahlili...

İstanbul, Mahmutbey matbaası, 1306, 13 s. (küçük boy)

60. RİSÂLE Fİ'r-REDDÎ ᶜALE'l-ALÛSÎ

Bagdadı, Davut b. Süleyman

Risale fi'r-red ᶜale'l-merhum es-seyyit Mahmud Efendi el-Alusı

رسالة في الرد على المرحوم السيد محمود افندى الالوسى

Kütübhane no : 1063/2

Başlangıcı : الحمد لله الذى وفقنا لاتباع السنة النبوية والاصحاب والاتباع وحفظ انفسنا عن الادعاء وسلك بنا...

Sonu : ... ولا يحملها الا الحمار قارنا التوبيب والتخفيف على المصنف ذى الطبع الخفيف وفقنا الله لاتباع الشرع الشريف

Muhtevası : -- Davut b. Süleyman en-Nakşibendi'nin Mahmud el-Alûsiye "tevessûl" hakkındaki görüşlerinden dolayı yapmış olduğu reddiye...

-- Tevessûlûn caiz olduğunun ayet ve hadislerle isbatı...

-- Alusi'nin görüşlerinin (tevessülle ilgili) ayet ve hadislere dayanarak reddi...

Bombay, Nuhbetü'l-ehbar matbaası, 1306, 20 s. (orta boy)

61. RİSÂLE Fİ'r-REDDİ ᶜALE'n-NUSAYRİYE

İbn Teymiye, Ebu'l-ᶜAbbas Ahmet b. Abdülhalim b. ᶜAbdusselâm (v. 728/1327)

Risale fi'r-reddi ᶜale'n-Nusayriye.

رسالة في الرد على النصيرية

Kütübhane no : 3633/5

Başlangıcı : سئل شيخ الاسلام ناصر السنة فريد الوقت
وبحر العلوم تاج العارفين ما تقول السعادة...

Sonu : ... والحمد لله رب العالمين وصلاته وسلامه على
خير خلقه سيدنا محمد وعلى اله وصحبه اجمعين

Muhtevası : -- İbni Teymiye'ye Nusayri'lerle ilgili soru sorulması üzerine verdiği cevab..

-- Nusayrilerin görüşleri; kafir olduklarının isbatı ve reddi...

Kahire, Hûseyniye matbaası, 1323, 8 s. (orta boy)

62. RİSALE Fİ'z-ZEBBİ

İbn Derbas, Ebu Kasım ᶜAbdülmelik b. ᶜİsa

Risale fi'z-zebbi ᶜani'l-eşaᶜarı

رسالة في الذب عن الاشعري

Kütübhane no : 893/6

Başlangıcı : الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى وخص
نبينا محمدا واله منه بالنصيب الاوفى اما بعد...

Sonu : ... واولى لتستمر القاعدة وتصير الكلمة واحدة
الحمد لله رب العالمين وهو حسبنا ونعم الوكيل

Muhtevası : -- İmam Eş^cariye yöneltilen bazı tenkitlere cevaplar...

-- İstiva konusunda Eşari'nin tevil yaptığına dair yöneltilen eleştiriye ("İbane"de böyle bir şey olmadığının isbatı) verilen cevap...

-- İbane kitabına yönelik tenkitlere cevap.. İbane'nin Eşariye ait olduğunun delilleri...

Haydarabad, 1321, 6 s. (orta boy)

63. RİSALE FI ME^CADİ'l-CİSMANI

Kemalpaşazade, Şemsetdin Ahmet b. Süleyman (v. 940/1533)

Risale fı me^cadi'l-cismanı

رسالة في معاد الجسماني

Kütübhane no : 3672/19

Başlangıcı : الحمد لله رب العباد منه المبدأ واليه المعاد والصلاة على من اخبر بحشر الاجساد نحمد خير من هدى...

Sonu : ... ان يعود وجود الشئ بعد ما زال عنه واستحالته غير ظاهرة وهل المشاجرة الا فيه.

Muhtevası : -- Tenasüh inancı, haşr, haşrin cismani olacağı ve isbatı...

-- Konuyla ilgili akli ve nakli deliller..

5 vr. 23 st. 210×123, 155×70 mm. Ta'lik.

64. RİSALE FÎ İNTİŞARİ'l-DİNİ'l-MUHAMMEDÎ

Makdisı, Muhammed Ruhı el-Halidı

Risale fî sürcati intişari't-dını'l-muhammedi ve fî eksâmi'l-calemi'l-islâmî.

رسالة في سرعة انتشار الدين المحمدي وفي اقسام العالم الاسلامي

Kütübhane no : 1105

Başlangıcı : الحمد لله على آلائه والصلاة على سيدنا محمد واله واصفيائه وبعد لا يخفى عليكم ان الديانة....

Sonu : ... في الاطلاع على ما ذكرته بلسان العجز والتقصير في هذا الموضوع لوافيتكم بالنبذة الثالثة فما بعدها

Muhtevası : -- İslamın (ilk sıralarda ve daha sonra) yayılışı...

-- İslamın süratli bir şekilde yayılmasının nedenleri...

-- İslamın Avrupa'da yayılmasının nedenleri...

-- İslam alemin bir bakış.. Müslümanların bulunduğu yerler ve sayıları...

(Bu kitap Pariste verilmiş iki konferanstan oluşuyor.)

Şam, 1314, 65 s. (küçük boy)

65. RİSÂLETÜ'l-HÂŞİMÎ İLÂKİNDÎ

Haşimı, ᶜAbdullah b. İsmaᶜil-Kindı, ᶜAbdülmesıh b. İshak

Risaletü'l-haşimı ilakindı (yedᶜuhu biha ile'l-islami) ve risâletü'l-ᶜabdülmesihı ila'l-haşimı (yeruddu biha ᶜaleyhi ve yedᶜuhu ile'n-nesraniyye.

رسالة (عبد الله بن اسمعيل الهاشمي الى عبد المسيح بن اسحق الكندى
يدعوه بها الى الاسلام ورسالة عبد المسيح الى الهاشمي يرد بها عليه ويدعوه
الى النصرانية

Kütübhane no : 1059

Başlangıcı :

امابعد فقد افتتحت كتابى اليك بالسلام عليك والرحمة
تشبها بسيدى وسيد الانبياء محمد رسول الله صلى الله عليه

Sonu :

... ويعصمنا من معاصيه ويشركنا فى ملكوته مع اوليائه الذين
رضى عنهم بجوده وكرمه والسلام عليك ورحمة الله وبركاته امين

Muhtevası : -- Haşimi ᶜAbdul b. İsmaᶜilin, Abdülmesih b. İshak el-Kindi'yi İslama daveti, kurandaki hristiyanlık hakkındaki ayetleri serdetmesi, onu taltifi; sonra Abdülmesih'in ileri sürdüğü İslam, kuran ve peygamberimiz hakkındaki görüşlerini reddi; hristiyanlık ve kitablarını tanıdığını belirtip onlardaki tutarsızlıkları ortaya koyması vs...

-- Abdülmesihin bu daveti reddetip; Haşimi'yi hristiyanlığa davet etmesi... Haşimi'nin iddia ve tezlerine verdiği cevaplar..

Sumatra, Maarifi Mesihiye Matbaası, 1885, 272 s. (küçük boy)

66. RİSALETÜ'l-HUDUS

İzmirli, İsmail Hakkı (v. 1946)

Risaletü'l-hudus رسالة الحدوث

Kütübhane no : 3742

Başlangıcı :

حدوث عالم بحثی علم کلام و فلسفه‌نك اك مهم
مباحثندن بریدر. بو بحثه علماء اسلامیه و فلاسفه...

Sonu :

... اك مهم معتبره کلامیه و فلسفیه‌دن اقتباس
ایدلمشدر. الحمد لله الذی علی الاسلام. واللهیدعو الی دار السلام

Muhtevası : -- Alemin hudusu ve kıdemi konusundaki ihtilaf ve çeşitli görüşler..

-- Görüş sahiblerinin konuyla ilgili delilleri...

-- Konunun ve görüşlerin tenkidi, değerlendirmesi...

31 Kanûn-i Sanî, 1322, 13 vr. 20 st. 202×135, 190×130 mm. Rik'a, müellif hattı..

67. RİSÂLETÜ'l-İNSAF

Sıddıkı, ᶜAbdullah ᶜAlaatdın el-Dehlevı

Risaletu'l-insaf fı refᶜi'l-iᶜtisaf.

رسالة الانصاف في رفع الاعتساف

Kütübhane no : ١٠٠٩

Başlangıcı : الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على اشرف المرسلين سيدنا محمد وعلى اله وصحبه..

Sonu : ... جرت على يده والله سبحانه وتعالى اعلم وصلى الله على سيدنا محمد وعلى اله وصحبه اجمعين

Muhtevası : İmamiyye'nin "Peygamberimizin vefatından sonra 6-7 kişi dışında bütün sahabi mürted oldu" görüşünün kurandaki dayanağının açıklaması, delillerinin çürütülmesi.. Halifetin Hz. Ali'ye ait olduğu görüşünün kurandaki delilinin asılsızlığı... Hilafet konusunda imamiye'ye ait görüşlerin değerlendirilişi, delillerinin tenkidi...

Kahire, Matbaa-i Umumiye, 1313, 44 s. (orta boy)

68. RİSALETÜ'l-KEŞF

Suyutı, Celaletdın ᶜAbdurrahman b. Ebı Bekr (v. 911/1505)

Risâletu'l-keşf fî beyani huruci'l-mehdı.

رسالة الكشف في بيان خروج المهدى

Kütübhane no : 3688/5

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

Başlangıcı : الحمد لله وكفى وسلام على عباده الذين اصطفى
وبعد فقد كثر السؤال من الحديث المشتهر...

Sonu : ... فيهز مهم الله تعالى وعليه التكلان وبه التوفيق
تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب.

Muhtevası : -- Son ümmetin ömrü 1500'ü aşmaz sözünün tahlili ve tenkidi, konuyla ilgili hadisler..

-- Dünyanın ömrü yedi bin yıldır; Hz. Muhammed 6000 yılının sonunda gönderildi görüşünün tahlili ve tenkiti, konuyla ilgili hadisler..

-- Deccalın yüzyıl başında ineceği, daha sonra Hz. İsa'nın ineceği sonra dünya 40 yıl duracağı görüşüyle ilgili hadisler, değerlendirmeler..

-- Güneşin batında doğmasıyla insan hayatının müddeti..

-- İki üfürme arasındaki müddet.. Konuyla ilgili hadisler, yorumlar...

Delhi, Ensar Matbaası, ts., 6 s. (orta boy) Taberi'nin "el-Mu^Ccemü'l-Sagir"inin sonunda..

69. RİSÂLE MİN ^CAB İBN-i ^CARABÎ İLÂ RAZÎ

İbnu'l-^CArabî, Muhyiddîn Muhammed b. ^CAlı (ö. 638/1240)

Risâle min Muhyıddîn-i ᶜArabı ila Fahruddın-ı Razı.

رسالة من محي الدين العربي الى فخر الدين الرازي

Kütübhane no : 3690/5

Başlangıcı :

بسم الله الرحمن الرحيم وصلى الله على سيدنا محمد واله وسلم الحمد لله وسلام على عباده الذين ...

Sonu : ... انكروا ما جهلوا وفيد هم التعصب وحب الظهور والرياسة عن الاذعان للحق والتسليم ان لم يكن الايمان به.

Muhtevası : İbn ᶜArabi Razi'ye yazdığı mektubta; keşf ve ilhamı kabul etmeyip, akıl ile her şeyin çözülebileceğini ileri sürenleri eleştirir. Tasavvufun önemini yumuşak bir üslûbla anlatır.

58b-62a, 15 st. Müstensih; Ali Abidin b. Mustafa.
İstinsah tarihi : 1333

70. RİSALETÜ'l-KADER

İbni Sına, el-Huseyn b. ᶜAbdullah Ebû ᶜAli (v. 428/1037)

Risaletü sırrı'l-kader

رسالة سر القدر

Kütübhane no : 3653/10

Başlangıcı :

واعلم ان سر القدر على مقدمات منها نظام العالم ومنها حديث الثواب والعقاب ومنها اثبات المعاد..

Sonu : ... مايرتكبه من الفساد ويختل نظام العالم بسبب
الحل عن القيدين والله اعلم بالسرائر والسلام

Muhtevası : -- İbni Sina'ya Sofi'ler tarafından "kim kaderin sırrını öğrenmeye çalışırsa kafir olur" sözünün manası sorulması üzerine; İbni Sina bu risaleyi kaleme alır..

-- Kaderin anlamı, konunun "gizli"liklerle dolu olduğu...

-- Kaderin sırrının "alemin nizamı, günah ve sevabın meydana gelmesi, insanların sonlu olması" gibi konulara bağlı olduğu...

Kahire 1328, Matbaa-i Kürdistan, 5 s. (küçük boy)

71. RİSÂLETÜ'l-TESELSÜL

İzmirli, İsmail Hakkı (v. 1946)

Risaletü'l-teselsül رسالة التسلسل

Kütübhane no : 3741

Başlangıcı : تسلسل الى نهايه امورك دوام ايتمسدر تسلسل
مؤثر اتده بالاتفاق باطلدر اعتداده وامور اعتباديه ده...

Sonu _____ : ....لازم کلیر بود لیلاده "ماهیت کلیه وجود جزئیایده
تعدد وعدم تناهی اقتضا ایتمز" دیه جرح اولنمسدر.

Muhtevası : Teselsülün tarifi, çeşitli mezheblerin teselsül telakkisi, teselsülün butlanı, bunun çeşitli delillerle izahı..

7 vr. 19 st. 190 x 130 mm. Rika, Müellif hattı 1322.

72. RUMÛZU'l-HİKEM

Abdurrahman Samı Paşa

Rumuzu'l-hikem رموز الحکم

Kütübhane no : 1601

Başlangıcı :

صفحات کائناتده مرموز اولان آثار قدرت
الهیه‌نك استقصای حقایقنه توغل اولنسه...

Sonu _____ :

...ریزهٔ خرمهره در. بشوی اوراق اگر همدرس
مای. که علم غیب در دفتر نباشد.

Muhtevası : -- Kainatın Allahın varlığına delalet etmesi..

-- Kainatı meydana getiren unsurlar..

-- Hukemaya göre insanın tarifi..

-- Nefs-i natıka..

-- İbn-i Sina'nın bazı özellikleri..

-- Akıl cevherinin bazı özellikleri...

-- Allahın birliği..

-- Tabiatçıların inançları ve bu inançlara cevablar..

-- Peygamberliğin isbatı..

-- İnsanın on özelliği; tadma, koklama, düşünme vs...

-- İnsanlığa bildirilen şeriatler ve Hz. Muhammed'in ölümünden sonra meydana gelen ihtilaflar ve hilafet meselesi..

-- Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer'in hilafetleri..

İstanbul, Yahya Efendi Matbaası, 1287, 128 s. (küçük boy)

73. RÛH

Giridı, Sırrı Paşa (v. 1313/1895)

Ruh روح

Kütübhane no : 3631/3

Başlangıcı :

انسان دینلن معمای عجیب الاشکال جامع
الغرائب ومستمجع العجائب بر نسخهٔ کبرادرکه...

Sonu _____: ... فلاسفهٔ اسلامیدن رئیس ابوعلی بن سینانك
مشهور قصیدهٔ روحیه سیله مسکی ختام ایلرز.

Muhtevası : -- Ruh hakkında genel bilgi; tamamen bilinemiyeceği, bilinenlerin bilgisizliği artıracağı vs.

-- İnsan, dünya, hayat, ruh, toplum nedir?

-- Ruh hakkındaki ayetler ve değerlendirmeler..

-- İnsanın yaratılışı, " فاذا سویته ونفخت فیه من روحی " ayetinin yorumu..

-- Ruhun yön ve mekandan münezzeh olduğu..

-- İnsan cevherini oluşturan unsurlar; Gazali'nin, Razi'nin görüşleri..

-- Ruhun "sultani ve hayvani" olarak iki kısma ayrılması..

-- Haşrin "ᶜam, has, ehas" olarak üçe ayrılması...

-- Filozofların ruhla ilgili görüşleri..

-- Ruh ve ölüm..

-- Ruh-u cismani, ruhu rabbani ifadeleri..

-- Rabbani ruhun ölümden sonraki durumu...

İstanbul, Osmanlı Kütübhanesi (Tazlıyan matbaası), 1303, 63 s. (küçük boy)

74. el-ŞARİMU'l-MÜNKÎ

Makdısı, Ebu ᶜAbdullah Muhammed b. Ahmed b. Abdülhadı

es-Sarimu'l-münkı fi'r-reddi ᶜale's-sübkı.

الصارم المنكى فى الرد على السبكى

Kütübhane no : 772

Başlangıcı : الحمد لله الذى يدعو الى دار السلام ويهدى من يشاء الى صراط مستقيم واشهد ان لا اله الا الله...

Sonu : ...وعلى اله واصحابه والتابعين الذين جاهدوا معه ونصروه بالصارم المنكى لاعداء الدين

Muhtevası : -- Sübki'nin peygamberimizin kabrinin ziyaretiyle ilgili kitabına aldığı hadislerin ve görüşlerinin tenkidi..

-- Ziyaret lafzının açıkca geçmediği ancak kabir ziyaretine delalet eden hadislerin tenkidi..

-- Peygamberimizin kabrini ziyaret etmek için seferi çıkmakla ilgili söylenenlerin tenkidi..

-- Peygamberin kabrini ziyaret etmenin mubah olduğuna dair ulemanın görüşleri ve yazarın değerlendirmesi..

-- Sübkî'nin "Peygamberin kabrini ziyaret etmek, ناوالة" görüşünün tenkidi...

Kahire, Hayriye matbaası, 1319, 339 s. (küçük boy)

75. el-SUBULU'l-CELİYYE

Suyutı, Celaletdin ᶜAbdurrahman b. Ebibekr (v. 911/1505)

el-Subulu'l-celiyye fi'l-abai'l-ᶜaliyye.
السبل الجلية في الاباء العلية

Kütübhane no : 3647

Başlangıcı : الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى هذا
سادس مؤلف الفته في مسئلة والدى رسول الله

Sonu : ... قال ذلك غضب غضبا شديدا اوعز له عن
الدواوين والله اعلم بالصواب واليه المرجع والمآب

Muhtevası : -- Hz. Muhammedin (s.a.v.) anne ve babalarının cennete girmeleri konusunda ulemanın çeşitli görüşleri..

-- "Onlara tebliğ yapılmadı, çünkü cahiliye zamanında yaşadılar" bu görüşü savunan alimler..

-- "Onlar fetret ehlindendir"... Konuyla ilgili çeşitli alimlerin görüşleri..

-- "Allah onları (ebeveyni) sadece onun (peygamberimiz) için yarattı, dolayısıyla emindirler"... Konuyla ilgili görüşler..

-- "Hz. İbrahim (a.s.)in dinine bağlıydılar.." Konuyla ilgili görüşler..

Haydarabad, Dairetü'l-mearifü'l-nizamiye matbaası, 1317, 17 s. (orta boy)

76. SUBULU's-SELÂM

el-Medenı, Muhammed b. ᶜOmeru'l-bâlı

Subulu's-selâm fı hükmi abaı seyyidi'l-enâm.

سبل السلام في حكم آباء سيد الانام

Kütübhane no : 939

Başlangıcı : يا من الحمد منه واليه ويا من يحول في كل الامور عليه سبحانك لا اله الا انت المستحق بجميع ...

Sonu : ... وعلى اله الفائز من احبهم بالهداية الى سبل السلام وعلى اصحابه البررة الكرام نجوم الهدى الى دار السلام

Muhtevası : -- Peygamberimiz ataları hakkında yakışıksız sözler söylemenin haramlığı..

-- Peygamberimizin anne ve babası hak-

kındaki bazı iddialara cevablar..

-- Peygamberimizin anne ve babasıyla diğer atalarının kurtulmuş fetret ehlinden oldukları..

-- Fetret ehlinin durumu.. Konuyla ilgili hadislerle bazı ayetlerin yorumu.. Konuyla ilgili kelamcıların ve müelliflerin görüşleri..

-- Peygamberimizin ataları ehli tevhid idiler...

-- Allah peygamberimizin anne ve babasını diriltti onlarda iman ettiler..

-- İlk yaratılan şey (peygamberimizin nuru)... Hz. Adem'den önceki peygamber Hz. Muhammed.. Hz. Adem'in peygamberimizin ismini Allah isminin yanında görmesi..

İstanbul, Matbaa-i Amire, 1287, 143 s. (küçük boy)

77. SULHU'l-İHVAN

Bagdadı, Davud b. Süleyman

Sülhü'l-ihvan min ehli'l-ıman ve beyan-ı't-dıni'l-kayyım fî tebrieti İbni teymiye ve'b-ni'l-kayyım.

صلح الاخوان من اهل الايمان وبيان الدين القيم في تبرئة ابن تيميه وابن القيم

Kütübhane no : 1063/1

Başlangıcı : الحمدلله مظهر مخفي الحق ومخفي مظهر الباطل
الذي نزل الذكر فهو له حافظ ولمنابذه خافض

Sonu : ... محمد واله واصحابه وازواجه وذريته
واتباعه الى يوم الدين امين.

Muhtevası : -- Müslümanları tekfir etmenin hevaricin, rafizilerin ve mutezilenin üslûbu olduğu; bu durumun İbni Teymiye ve İbni Kayyım tarafından tenkit edildiği, sözkonusu kişilerin tekfirle ilgili görüşleri..

-- Enbiyaya, salih kişilere tevessülü, istiaseyi, onlara adak yapmayı, Allahtan başkasına yemin etmeyi caiz görenlerin delilleri.. Selefin bu konudaki tavrı ve görüşleri..

-- Çeşitli sebeblerle (kabir ziyareti, peygamberi fazla sevmek, tevessül vs.) tekfir edenlerin görüşlerinin reddi ve konuyla ilgili İbni Teymiye'nin yanlış yorumlanan görüşleri...

Bombay, Nübbetü'l-ehbar matbaası, 1306, 152 s. (küçük boy)

78. ŞEMSÜ'l- HAKÎKA

Harputı, İshak Efendı (v. 1891)

Şemsü'l-hakîka شمس الحقيقة

Kütübhane no : 1033

Başlangıcı :

الحمدلله رب العالمين والصلاة والسلام على
سيدنا ومولانا محمد وعلى اله واصحابه اجمعين ...

Sonu : ... ثبوتى عندنده نصرانينك عجز ظاهر اولوب
بر ديه جكى قالمادى والسلام.

Muhtevası : -- İslamiyete "cahilin biri" tarafından ortaya atılan farsça yazılmış bir risaledeki itirazlara, iddialara cevablar...

-- İlhamla ilgili sorular ve cevaplar..

-- İlahi kitapların diğerini neshettiğinin inkarıyla ilgili iddialar...

-- İncil'le ilgili iddialar...

-- Geçmiş ilahi kitabların tahrif ve tağyir olmadığı iddiası...

-- Hz. İsa'ya isnat edilen iftiralar...

-- İncil'in Kuran'dan daha mükemmel (bazı ilahi sıfatların incil'de bulunmasından) olduğuna dair iddialar..

-- İlahi sıfatların (İmam Razi'den naklen) akli burhanlarla isbatı...

-- Mesihe inananların kurtulacakları hak-

kında ortaya atılan iddialar...

-- Hz. Muhammed'den sonra mesih'e inanmanın "kurtulamayacağının" isbatı...

-- Hz. İsa'nın selb ve semaya urucu...

-- Ahd-i Atik kitablarında Hz. Muhammed'le ilgili müjdelerin; Hz. İsa hakkında olduğuna dair iddialar...

-- Hz. İsa'nın mucizelerinden dolayı Allahın oğlu olduğuna dair iddialar...

-- Hz. İsa'nın yalnızca peygamber olduğunun isbatı...

-- Mesihe inananların günahlarının bağışlanacağı inancı...

-- Hristiyanlıktaki teşhis inancı...

-- Asıl incilin kelamullah olduğu; günümüzdeki incillerin ise tahrif edildiklerinin isbatı..

-- Hz. Muhammed'in isminin incil'de geçmediği iddiası..

-- İncil'de bazı ayetlerin Hz. Muhammedin bazı özelliklerine delalet etmediği iddiası..

-- Ahdi Atik ve Cedit'de Hz. Muhammedin geleceğine delalet eden ayetlerin inkarıyla ilgili iddialar...

-- Tevrat'ta Hz. Muhammed'e işaret edilmediği iddiası..

-- Kuranın Allah tarafından olmadığı, Ahdi Atik'e muhalif ve muarız olduğu iddiası..

-- Bazı ayetlere dayanarak Hz. Muhammedin günahkar olduğu ve nübüvvetiyle ilgili iddialar..

-- Hz. Muhammedin ismet ve nübüvvetini isbat..

-- Ahdi Atik'de Hz. Muhammede delalet eden müjdeler..

-- Hristiyanlığın inanç esasları..

-- Hristiyanlığa yönelik 72 soru..

(Yukarıda ana başlıklarla anılan bütün iddia ve sorulara müellifin cevapları...)

İstanbul, Takvimhane-i amire matbaası, 1278, 290 s. (orta boy)

79. ŞERHÜ'l-ᶜARŞÎYYE

İsfahanı, Molla İsmail

Şerhü risaleti'l-ᶜarşiyye

شرح رسالة العرشية

Kütübhane no : 3681/2

Başlangıcı : الحمد لله الذى جعلنا ممن شرح صدره للاسلام
فهو على نور من ربه واوجدنا من عباده الذين...

Sonu : ... والمضلين ونور قلوبنا بانوار الحكمة واليقين
بحق محمد واله الطاهرين سلام الله عليهم اجمعين

Muhtevası : Sadreddin Şirazi'nin "Risaletü'l-ᶜarşiyye" adlı kitabının şerhi..

İran, 98 s. (orta boy) eser, sayfa kenarında..

80. ŞERHÜ MEBAHİSİ's-SIFAT

ᶜKazᶜanı, Ebu'n-nasr ᶜAbdü'n-nas b. Molla Nuᶜman.

Şerhü risaleti mebahisi's-sıfat
شرح رسالة مباحث الصفة

Kütübhane no : 906/2

Başlangıcı : الحمد لله الذى عصمنا من حطمة التقليد
وهاوية العناد وهدانا لعدن التحقيق...

Sonu : ... ولا تكتمونه فسبحان رب العزة عما
يصفون وسلام على المرسلين والحمد لله رب العالمين

Muhtevası : -- İmanın tarifi, taklid-mükallid, mükallitin imanı caiz mi, değil mi?

-- Ayet ve hadislerle imanın hakikati..

-- Allahın sıfatları, fiilleri..

-- Kurana ve Sünnete sarılmanın önemi..

-- Allahın sıfatları konusunda ulemanın görüşleri...

-- Vucub, imkan ve imtina^c...

-- Alemin hudusu..

-- Allahın sıfatlarının zatıyla olan ilişkisi (aynı mı, değil mi?).. Konuyla ilgili görüşler...

31 yp. 13 st. 210 x 163, 145 x 85 mm. Ta^clik. Müstensih; Mihran b. Molla Muhammed Kerim.

81. TARİHİ İLMİ KELÂM

Harguṭî, ^cAbdüllatif

Tarihu ^cilmi kelâm. تاريخ علم كلام

Kütübhane no : 1089

Başlangıcı : الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيد الاولين والاخرين وعلى اله واصحابه واتباعه اجمعين

Sonu : ... عارضه وجوديه مه مبنى شمدلك بوقدر يازابيلدم. ختم كلامه بجبور قالدم ومن الله التوفيق

Muhtevası : -- Kelam ilminin doğuşu, ilk ihtilaflar, ilk tercümeler, ilk itikadi mezhebler...

-- Mezheblerin felsefeye karşı tavırları... Ehli sünnet mezhebleri arasındaki farklılıklar ve yetişen alimler..

-- Mütekaddimin kelamı ile müteahhirin kelamı arasındaki farklılıklar.. Müteahhirin kelamının mevzusuyla felsefenin mevzularının birleşip; gaye bakımından ayrılmaları...

-- İslam fırkaları; mutezile, şia, havariç, mürcie, cebriyye, müşebbihe, Zeydiyye.. Bütün bu fırkaların kendi içlerinde bölümlere ayrılması, temsilcileri, özellikleri...

-- Ehli sünnet (fırkai naciye); Selef ve Eşariler.. Özellikleri, diğer mezheblerden ayrıldıkları noktalar...

-- İbni Hazm ve Şehristani'nin mezhebler hakkındaki görüşleri.. İbni Humam ve İbn Abidin'in "küfür" suçlaması...

-- Dinin tarifi, dinlerin sınıflandırması...

-- Yahudilik ve Hristiyanlık; geçmişleri, özellikleri, doğmuş fırkaları..

-- Mecusiler; özellikleri, fırkaları...

-- Sabie-i ula, Sabiei saniye fırkaları, özellikleri, temsilcileri...

-- Felsefe, tarifi, çeşitleri.. Ünlü Filozoflar (Tales, Sokrat, Eflatun, Aristo).. Felsefe devirleri.. İslam dünyasında felsefe, yetişdiği bilginler.. Yakub b. İshak, Kindi, İbni Rüşd vd.)

-- İslam dünyasındaki felsefenin değerlendirilişi...

-- Felsefenin yeni asırda konularının değişmesi; dolayısıyla kelam ilminin buna karşı tavır almasının vacib olduğu.. Yeni kelam ilmi'nin yapması gerekenler..

-- Mütekaddimin ve müteahhirin dönemindeki kelam ilminden alınması gerekenler; ancak yeni bir dönemin zorunluluğu...

İstanbul, Necmi İstikbal Matbaası, 1332, 116 s. (küçük boy)

82. TA^CYİNÜ'l-VEZAİF

Ahmed Rüşdı

Ta^cyınu'l-vezâif fı hakkı'l-müteşabihat.

تعيين الوظائف في حق المتشابهات

Kütübhane no : 955

Başlangıcı :

امام غزالی حضرتلرینك تألیف وتدوین
بیورد قلری (الجام العوام عن علم الکلام)...

Sonu :

... مفهوم عالیسنی قسطاس مستقیم نام
کتابمزده ایتدك اعادهٔ تطویله حاجه یوقدر.

Muhtevası : İmam Gazaliye ait "İlcamü'l-ᶜavam ᶜan ilmi'l-kelâm" adlı kitabının tercümesi..

(Önsözde -mütercimin ifadesiyle- "yeri geldiğinde" ilaveler yapmış.)

İstanbul, matbaa-i Osmaniye, 1302, 122 s. (küçük boy)

83. TERCÜMETÜ'l-HUCECÜ'l-KATᶜİYYE

Süveydizade, Ebu'l-Berekat ᶜAbdullah Efendi İbn Huseyin b. Merᶜa b. Nasırutdın el-ᶜAbbası el-Bağdadı (v. 1174/1760)

Tercümetü'l-hucecu'l-katᶜiyye fi'l-fireki'l-İslâmiyye

ترجمة الحجج القطعية فى الفرق الاسلامية

Kütübhane no : 1071

Başlangıcı :

سنن تیویه یه اتباع ایله مفتخر سنی فرقه سی
ایله برقاج عصردنبری ...

Sonu _____: ... دعوات خیریه‌یی ادادن بولندیغمی اعتراف
ایدرم وصلی الله علی سیدنا محمد وعلی اله وصحبه وسلم

Muhtevası : (İran hükümdarlarından Nadir Şah; Sünni fırkasıyla Şia arasındaki ihtilafları çözüp, mezhebleri birleştirmek amacıyla bir münazara tertib eder. Süveyşizade sözkonusu münazarada -çeşitli yerlerden gelen şii alimlere karşı- sünni mezhebini savunur... Arapça olan kitabı tercüme eden belli değildir..)

Süveyşizade ile Şii alimler arasında geçen münazara...

Kahire, Kürdistan Matbaası, 1326, 155 s. (orta boy)

84. TE^CALÎM-i MU^CTEZİLE

İzmirli, İsmail Hakkı (v. 1946)

(Te^Calimi) Mu^Ctezile (Fıreki İslamiyye)
معتزله

Kütübhane no : 3760

Başlangıcı : قدریه ..... وشیعه‌دن صکره قدریه ظهور
ایندی صحابه‌زمانك نهایتلرنده ابن الزبیر ..

Sonu _____: ... اك حاذقی ابوالحسن دی معتزله‌براك اول
قواعد ..... ایله برابر ترزیل ایدن ابن کلاب ایدی

Muhtevası : -- Mu^Ctezilenin özellikleri, düşünceleri..
-- Mu^Ctezilenin değerlendirilişi..

37 yp. bb. st. 215x150, bb x bb mm. Rika, müellif hattı.

85. TERCÜMETÜ'l-EMALI

Muhammed Şükrü

Tercüme-i Kasidetü'l-Emalı

ترجمهٔ قصیدة الامالی

Kütübhane no : 918

Başlangıcı :

يقول فعل مستقبل ولوب العبد
فاعلیدر. حرف تعریف کوفیونه کوره ...

Sonu :

... بن دخی مدت عمر مده نهایت
قدرتمی آنك خیر دعاسنده افراغ ایدرم.

Muhtevası : (Eser, Mekteb-i A'dad, Mülkiye-i Şahane'de ders kitabı olarak okutuldu..)

Ali b. ᶜOsman el-Fergani'nin Emali Kasidesi'nin (irab tahlilli ve bazen açıklamalı) tercümesi..

İstanbul, Matbaa-i Amire, 1303, 91 s. (küçük boy)

86. TERCÜME-i MİLEL

Nûh b. Mustafa

Tercüme-i Milel ve'n-Nihal ترجمهٔ ملل ونحل

Kütübhane no : 884/2

Başlangıcı :

حمدنا محدود اول واجب الوجود حضرتلرینه
اولسنکه محض لطف واحسانلرندن...

Sonu : ... فأنما علينا البلاغ المبين والله
يهدى من يشاء الى صراط مستقيم .

Muhtevası : Şehristani'nin "Milel ve Nihal" adlı eserinin Nuh b. Mustafa tarafından yapılan bir tercümesi (Asıl metinden eklemeler ve çıkarmalar yapıldı.)..

233 sahife, sayfa kenarında, Mahmudbey mat. 1304.

87. TERCÜMETÜ RİSALE

el-Hulı, Rufa^{c}i

Tercemetü risaletin fî beyanı munazereti rahmetul lahi'l-hindı me^{c}al-kıssıs.

ترجمة رسالة في بيان مناظرة رحمة الله الهندى مع القسيس

Kütübhane no : 997/2

Başlangıcı : الحمد لله الواحد الاحد الفرد الصمد الذى
لا اله الا هو سبحانه ان يكون له ولد ...

Sonu : ... وصلى الله على خير خلقه محمد وآله واصحابه
اجمعين واخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين

Muhtevası : Seyyid Abdullah Hindi tarafından Urduca yazılmış; Rahmetullah Hindi ile Kıssis arasında geçen münazarayı anlatan kitabın Arapça'ya Rüfai Huli tarafından çevirisi.

Kahire, İlmiye matbaası, 1315, 63 s. (eser kenarda)

88. TERCÜMETÜ'l-HAMİDİYYE

Manastırlı, İsmail Hakkı (v. 1330/1911)

Tercümetu'r-risaleti'l-hamıdiyye

ترجمة الرسالة الحميدية

Kütübhane no : 990, 991, 992, 993

Başlangıcı : حقيقت رسالة محمديه نك اثباتنه دائر
سرد ايتديكمز دلائل وبراهين حد...

Sonu : ...تكثير بيوره رق جمله يى داشاد بيورسون
امين ثم امين والحمد لله رب العالمين اولا واخرا

Muhtevası : (Manastırlı İsmail Hakkı'nın Hüseyin Cisre ait "hamidiyye" adlı risalesini üç ciltte tercüme ettikten sonra yapmış olduğu 544 sayfalık ek!)

-- Nübüvvet ve risaletin hakikati..

-- Vahiy..

-- Hz. Ademle ilgili olayların tahlili..

-- Nübüvvetin aklen mümkün olması..

-- Aklın önemi..

-- Peygamberlerin peygamberlikten önce masum olup olmadıkları..

-- Hz. Lokman ve onunla ilgili ayetlerin tefsiri..

-- Herkel'i Rum'i ile Ebu Sufyan arasındaki konuşma.. Herkel hakkında çeşitli bilgiler...

-- İblisin melaike olup olmadığı..

-- Hz. İsa... (Babasız dünyaya gelmesi, mesih olarak isimlendirilmesi, havariler, semaya kaldırılması vs.)

İstanbul, 1308, Dersaadet 544 s. (küçük boy)

89. TENBÎHÂT

Hındı, Rahmetullah b. Halıl (v. 1306/1888)

Tenbıhat fî isbatı'l-ihtiyaç ila'l-bıᶜseti ve'l-haşr.

تنبيهات في اثبات الاحتياج البعثة والحشر

Kütübhane no : 997/3

Başlangıcı :

الحمد لله الذى تلألأت انوار سلطانه
القاهر على صفحات الموجودات ...

Sonu :

... ولا في المعجزات ولا في نزول الوحى والكتاب
وان الحشر حق وكذا الصواب والعقاب

Muhtevası : Müellifin yaşadığı Çağ ve Ülkedeki gençlerin dirilişi inkar, aklın iyi ve kötüyü ayırtetmede tek kıstas kabul etmeleri; aklın iyi dediği yapılır, kötü dediği bırakılır şeklinde haşri mutlak olarak (cismani olsun, ruhani olsun) inkar etmeleri üzerine uyarı mahiyetinde düşünce-

lerinin yanlışlığını aklen izah ederek, filozofların sözkonusu konularda düşüncelerinin farklı olduğunu, dirilmenin ve haşrin gerçek olduğunu anlatıp; gençleri uyarmayı gaye edinen kitabı..

-- Diriliş ve haşre ihtiyacın isbatı..

-- Aklın tek başına her şeyi bilemeyeceği..

-- Diriliş aklen imkansız değildir..

-- Filozofların peygamberin geçmiş ve gelecek hakkında bilgi sahibi olmasını inkar etmemeleri..

-- Mucizenin filozoflar tarafından inkar edilmediği..

-- Vahyin melekle gelmesinin aklen imkansız olmadığı.

-- Haşrin inkarının yanlışlığı..

-- Haşrin nasıl olacağı; filozofların görüşleri..

-- Cismani haşr aklen imkansız değildir..

Kahire, İlmiye Matbaası, 1315, 232 s. (küçük boy)

90. TENVIRU'l-EZHAN

Sened, Muhammed Zehiyyu't-dın

Tenvıru'l-ezhan fi'r-reddi ᶜala müddeᶜi tahrife'l-kur'an.

تنوير الاذهان في الرد على مدعي تحريف القرآن

Kütübhane no : 1052

Başlangıcı : الحمد لله الذى نزل احسن الحديث كتابا
متشابها مثانى تقشعر منه الجلود...

Sonu : ... وعلى اله وصحبه وجنده وحزبه
ما انجلت ظلمت البهتان بتنوير الاذهان

Muhtevası : "Müddei"nin (kimliği açıklanmıyor) kurandan kuranda bazı ayetleri delil göstererek İncil ve Tevrat'ın doğruluğuna; Sözkonusu kitablarla amel etmenin dünya ve ahirette saadete ulaştıracağına, kuranın ise tahrif olduğuna dair iddialarına verilen cevaplar...

-- Kuranın Hz. Muhammedin hayatında bir kitapta toplanmamasının nedenleri..

-- Bazı İslam alimlerinin (Buhari, Suyuti gibi) müddeiyle aynı görüşte olduğu iddiasına cevap..

-- Ayetlerin, surelerin tertibi, Sahabe içerisinde kuranı ezberleyenler...

-- "Müddei"nin iddialarına kuran ve hadislerden getirdiği delillere cevaplar..

-- Kuranın toparlanmasıyla ilgili çeşitli iddialara cevaplar (Hz. Osmanın kuranı tertib etmesinin geçliği, Hz. Peygamber zamanında dahi ihtilaf olduğu.)

Kahire, Mahrısa Matbaası, 1313, 127 s. (küçük boy)

91. ULEMAYI İSLAMİYEYE BİR SUAL

Aksekili, Ahmet Hamdi (v. 1951)

Ulemayı İslâmiyeye bir sual ve Abdullah Köyliyam Efendi'nin cevabı

علماء اسلامیه‌یه بر سؤال و عبدالله کویلیام افندینك جوابی

Kütübhane no : 1077/4

Başlangıcı : بو اثر انکلیز علمای بنامندن «لیورپول» جماعت جدیدهٔ اسلامیه‌سنك رأیسی...

Sonu : ...اونی کتیرن ذات ده خاتم الانبیاء والمرسلین در والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم.

Muhtevası : -- İslamiyetin diğer şeriatleri neshetmesi..

-- İslamiyeti bundan sonra hiçbir dinin neshedemiyeceği..

-- İslamiyetin diğer şeriatlerden üstün olmasının ne gibi delillerle sabit olduğu..

-- Konuyla ilgili fenni ve akli deliller..

İstanbul, Tevsi^{c}i tabaat matbaası, 1332, 32 s. (küçük boy)

92. ZAMİMETÜ'l-İBANE

Haydarabadı, Muhammed ᶜİnayet ᶜAli

Zamime-i kitabi'l-ibane

ضميمة كتاب الابانة

Kütübhane no : 893/5

Başlangıcı :

اعلم ان الامام ابا الحسن الاشعري ساق
الكلام في كتابه (الابانة في اصول الديانة)..

Sonu :

... لهذا الافتراء، فانهم يكفي لهم ادنى سعة
وان كانت اوهن من بيت العنكبوت

Muhtevası : İmam Eşariye "halk-ı kuran" konusunda isnad edilen (Kuranın mahluk olduğuna bir zamanlar hükmettiği, İmam-ı Aᶜzamın da kuranın mahlûk olduğunu söylediği) görüşlerin yanlışlığı... Eşari'nin gerçek görüşleri... Eşari'nin kitablarında bu görüşleri çürüten bölümler... İmam-ı Azamın konuyla ilgili görüşleri..

-- İmam Eşari'nin kitabında "İmam-ı Azam bir zamanlar kuran mahluktur diyordu sonra vazgeçti" şeklinde bulunan rivayetin zayıflığı, Eşari'nin böyle bir şey demediği, Ebu Hanife'nin bu tür bir görüşü olmadığı vs...

-- Halk-ı kuran konusunda Ebu Hanife'nin Ebu Yusuf'la münazara ettikten sonra görüş değiştirdiği şeklinde "İbane"de geçen rivayetin; Esma ve Sıfat kitabıyla Pezdevi'nin kitabında reddedildiği... Ancak üç kitab da münazaranın olduğunu kabul ettiği ama Ebu Hanife'nin görüşünün münazarayla bir bağlan-

tısı olmadığı...

-- Ebu Hanife'nin hep aynı görüşte olduğunun delilleri.. Konuyla ilgili rivayetler...

Haydarabad, 1321, 24 s. (orta boy)

93. ZAMÎME-i UHRÂ

Haydarabadı, Muhammed ᶜİnayet ᶜAlı

Zamîme-i Uhra "Likitabi'l-ibane ᶜala usuli't-diyane"

ضميمة اخرى لكتاب الابانة على اصول الديانة

Kütübhane no : 893/7

Başlangıcı :

ومن اقوى الدلائل وواضح البراهين على
كون هذه الروايات مفتريات على الاشعرى...

Sonu :

... ابان الحق ودفع الباطل فجاء الحق
وزهق الباطل ان الباطل كان زهوقا.

Muhtevası : -- İmam-ı Aᶜzamın -Eşᶜari'nin kitablarından naklen- "mürcie" olduğuna dair iddialar.. Bunlara cevablar..

-- Halkı kuran meselesi..

-- Eşari'nin İmamı Azam'ı küfürle itham edib etmediği (bunu hiç bir zaman yapmadığı)..

-- Eşᶜari'den rivayet olunan kitabların sıhhati..

Haydarabad, 1321, 70 s. (orta boy)

94. ZECRÜ'n-NÂS

Lüknevı, Muhammet ᶜAbdülhayy b. Muhammed (v. 1304/1886)

Zecrü'n-nas ᶜala inkarı eseri İbn-i ᶜAbbas.

زجر الناس على انكار اثر ابن عباس

Kütübhane no : 3648/4

Başlangıcı :

حمدا لمن خلق الارضين والسموات
وقسمها على سبع طبقات وشكرا...

Sonu :

...زادها الله شرفا وعزة والحمد لله رب العالمين
والصلاة على رسوله محمد واله وصحبه اجمعين

Muhtevası : İbn-i ᶜAbbas'ın muhtelif tefsir kitablarında görüşleri aleyhine söylenenleri tahkik ve tenkit...

Lukno, 1303, 11 s. (orta boy)

95. ZEYLÜ'l-KİTABİ'l-FARİK

Paçacızâde, ᶜAbdurrahman b. Selım el-Bağdadi

Zeylü'l-kitabi'l-farik زيل الكتاب الفارق

Kütübhane no : 1046/2

Başlangıcı : قد تم كتاب الفارق والحمد لله ووضحنا
به فعلوه من الفساد والزيادة والنقصان

Sonu : "... لم يجعل الله له نورا فماله من نور"
تم الكتاب بعون الملك الوهاب

Muhtevası : Müellifin "el-farik beyne'l-mahlûk ve'l-halik" adlı kitabına yaptığı ek çalışması. Hristiyanlıkla ilgili, İslamiyete eleştirel bakan çeşitli kitablara yazılmış reddiyeler.

- الاقاويل القرآنية في كتب المسيحية
- شرح تعليم المسمى لقواعد الايمان الكاثوليكي
- ابحاث المجتهدين بين النصارى والمسلمون
- الرعائية لاحد الكاثوليك يرد بها على البروتستنت

adlı kitablarda belirtilen görüşlere reddiyeler..

Kahire, Mevsuat matbaası, 1322, 105 s. (orta boy)

96. NASİRİYYE DÛRZİYE

İzmirli, İsmail Hakkı (v. 1946)

(Nasiriyye, Dürziyye, Şeyhiyye, Ezeliyye)
(نصيريه، درزيه، شيخيه، ازليه)

Kütübhane no : 3738

Başlangıcı : دعاة باطنیه‌دن نصیرنام ذاته منسوب
اولانلردرکه حلول، تناسخ اباحه‌یه...

Sonu : ....

Muhtevası : Nasiriyye, Dürziyye, Şeyhiyye, Ezeliyye, Bahaiyye, Karniyye, Vehhabiyye, kavramları hakkında kısa açıklamalar.

11 s. Küçük Boy, (Teksir edilmiş.) Eser yer yer okunmaz durumda.

N E T İ C E

İzmirli İsmail Hakkı'nın hayatı, eserleri ve kütübhanesindeki kelam ilmiyle ilgili eserleri üzerine yaptığımız araştırma burada sona erdi. Giriş bölümünde belirtildiği gibi tezdeki asıl amaç İzmirli üzerine çalışmak değildi. Ancak yakın dönemde yaşamış olmasına rağmen İzmirli'nin bazı eserlerinin "kaybolmuş" olması, bir kısmının da kütübhanesinde olmasına rağmen bilinmemesi gibi nedenlerden dolayı birinci bölümde doğrudan İzmirli'den bahsedildi.

İzmirli'nin bazı şahısların elinde kalan eserleri olduğu gibi (bu konuda birinci bölümde bilgi verildi) kütübhanesinde olmasına rağmen bilinmeyen eserleri de vardır. İslâm-Türk kültürünün son dönem en önemli isimlerinden olan İzmirli'nin bazı eserlerinin bilinmemesi veya bazı şahısların elinde bulunması kültürümüz adına bir kayıbtır. Örneğin İzmirli'nin yazmış olduğu "Fatihin Felsefi Cebhesi" adlı kitab konusunda aradan onca yıl geçmiş olmasına rağmen hiçbir bilgi yoktur. Aynı şekilde kendi kütübhanesinde bulunan "Narın Ebediyet ve Devamı Hakkında Tetkikat" ile "İslâm Felsefesi Tarihi" adlı eserlerinden İzmirli üzerine çalışma yapmış araştırmacılar bahsetmez. Genellikle "İslâm Felsefesi Tarihi" denilince İzmirli'nin "Kindi" üzerine yapmış olduğu araştırması akla gelir. Halbuki İzmirli'nin "Felsefe-i

İslâmiye tarihi" dışında "İslam Felsefesi Tarihi" adı altında 600 sayfayı aşkın önemli bir çalışması vardır. Yaptığımız çalışmada bu eserleri günyüzüne çıkarmış olduk.

İzmirli'nin çeşitli ilim dallarına ait yazma eserlerinin akibeti de farklı olmamışdır. Yazma eserler, yazıldığı gibi maalesef kalmışdır. Temennimiz İzmirli'nin yazma eserleri üzerine çalışmalar yapılmasıdır.

İkinci bölümde tanıtılacak kitabları tesbit ederken ölçü olarak daha çok referans olarak kullanılmamak alındı. Tanıtılan kitabların ilmi araştırmalarda ne derece faydalı olaçağını ise hiç şübhesiz zaman tayin edecektir.

Eğer bu mütevazi çalışma İzmirli'nin eserleri makaleleri ve kütübhanesi üzerine yeni çalışmalar yapılmasına vesile olur, ilim dünyasına "yeni kitablar" kazandırırsa amacına ulaşmış olacakdır.

BİBLİYOGRAFYA

Albayrak, Sadık, Son devir osmanlı uleması, İstanbul, 1980.

Brockelman, Geshicte der arabıschen litteratür, Leiden, 1937-1942.

Çelebi, Katib, Keşfu'z-zunûn, 2 cilt, İstanbul, 1971.

Gövsa, İbrahim Alaaddin, Türk meşhurları ansiklopedisi, İstanbul, ts., Yedigün neşriyat.

Hizmetli, Sabri, "İsmail Hakkı İzmirli'nin Hayatı, eserleri, mezheb anlayışı", Milli Eğitim ve Kültür, sayı: 18, 19 (Ekim 1982, Ocak 1983).

İslam Ansiklopedisi, İstanbul 1980.

İslam-Türk Ansiklopedisi, 2 cilt, İstanbul 1940-1944.

İslam-Türk Ansiklopedisi Mecmuası, İstanbul 1945, sayı: 55-60, 1946 sayı: 63-66.

İzmirli, Celaleddin, İzmirli İsmail Hakkı, Hayatı, eserleri, dini ve felsefi ilimlerdeki mevki, jübilesi ve vefatı, İstanbul 1946.

Kara, İsmail, Türkiye'de İslamcılık düşüncesi, 2 cilt, İstanbul 1987.

Kehhale, Ömer Rıza, Mu^ccemü'l-müellifîn, 14 cilt, Beyrut 1376-1380 (1957-1961).

Süreyya Mehmed, Sicil-li Osmanî, 4 cilt, İstanbul 1308-1311.

Tahir, Bursalı Mehmed, Osmanlı Müellifleri, 3 cilt, İstanbul 1972-1975.

Tunç, Cihad, Cumhuriyetin "50. yılında kelam sahasında çalışmalar" 50. Yıl, A.Ü. İlâhiyat Fakültesi, Ankara 1973.

Türk Ansiklopedisi, Ankara 1972.

Topaloğlu, Bekir, Kelam İlmi (Giriş), İstanbul 1981.

Topaloğlu, Bekir, İslam kelamcıları ve filozoflarına göre Allahın varlığı, Ankara 1983.

Unat, Faik Reşid, Hicri tarihleri miladi tarihe çevirme kılavuzu, Ankara 1974.

Ülken, Hilmi Ziya, Türkiye'de Çağdaş düşünce tarihi, İstanbul 1979.

Sezgin, Fuad, Geschichte der arabischen schrıfttum, leıden I 937

Zirikli, Hayreddin, Kamusu'l-aᶜlam, 10 cilt, Kahire 1904-1909.

İ N D E K S

ŞAHIS ADLARI(*)

- A -

Abdullah b. Abdülmüttalib: 29

Abdurrahman Sami Paşa: 105

Adem (Hz.): 85, 111, 124

Ahsa'i, Ahmed: 51

Ahisi, Ebu'l-Me^{c}alî: 56

Ahmed Rüşdi: 119

Akseki, Ahmed Hamdi: 128

Ali ^{c}Abidin: 103

Alûsî, Mahmûd: 95

Aliyyü'l-l-Karî: 51

Albayrak, Sadık: 18/47

Ali (Hz.): 72, 80, 86, 101

Amedi, Seyfeddîn: 29

Amir, Ebû Hasan: 29

Amidi: 37, 38

Asım Efendi: 15

Asım Raif: 29

Asım Efendi: 47

Askalani: 57

Ayasa, Nevzad: 19

^{c}Azmzade, Refîk: 91

- B -

Bağdadî, Davût b. Süleyman: 95, 111

Bahrânî, ^{c}Alî: 74, 79

Bahai, ^{c}Abbâs: 127

Berzenci, Ahmed Faiz: 43

Buharî: 127

- C -

Cahiz, Ebû ^{c}Osmân: 69

Canbîhî, Muhammed: 69

Cisr, Hüseyin: 124

- D -

Devvânî, Celaleddîn: 47, 51 29, 60

(*) Taksim çizgisinden sonraki rakamlar dipnotlarına aittir.

Doğrul, ᶜÖmer Rıza: 17, 19, 28

- E -

Ebûbekr (Hz.): 106

Ebû Sufyan: 125

Ebû Yusuf: 129

Ebû Hanife: 39, 40, 55, 57, 94, 129, 130

Ebûbekr Razi: 21, 25

Ebû Hayyân (Tevhîdî): 21

Ebû İshâk: 21, 22

Ebu'l-Meᶜalî: 24

Edip, Eşref: 17, 18, 19/48, 28

Epikür: 82

Ermevî: 37

Eyyûbî, Cemaleddîn: 30

Eyyûb Sabrî: 34

- F -

Farabi: 21

Fatih (Sultan): 19

Fergani, ᶜOsmân: 122

Fındıkoğlu, Ziyaetdîn: 17

Firᶜavn: 51

- G -

Gazzali: 21, 77, 81, 89, 107, 1

Geldibeği, Hadi: 50

Giridi, Sırrı: 106

Gökalp, Ziya: 20

Gövsa, ᶜAbdülkadir: 14/4, 18/45

- H -

Hafize Hanım (İzmirli): 13

Hakim Biemrillah: 42

Harpûti, ᶜAbdüllatif: 117

Hasan Efendi (İzmirli): 13

Haşimi, ᶜAbdullah: 99, 100

Haydarabadi, Muhammed: 129, 130

Hayeddîn (İzmirli): 14, 19

Herkel-i Rumî: 125

Hindi, Rahmetullah: 68, 123, 125

Hindi, Seyyit, ᶜAbdullah: 123

Hizmetli, Sabrî: 4, 10, 13/3, 14/6, 15/17, 16/26, 17/37, 19, 23/54, 25/56, 28/58

Hulusi, Ahmed: 15

Hüseyin (Hz.): 80

Hüseyin Efendi (Çubukcu): 13

- İ -

İbn ᶜArabi: 51, 102, 103

İbn ᶜAbbâs: 86, 131

İbrahim (Hz.): 85, 110

İbn ᶜAbidin: 118

İbn Hazm: 118

İbn Humam: 118

İbn Derbas: 96

İbn Heysem: 21

İbn Hacib: 33

İbn Kayyim: 40, 56, 57, 111, 112

İbn Miskeveyh: 21

İbn Sînâ: 21, 38, 77, 103, 104, 106

İbn Rüşd: 26/57, 119

İbn Teymiye: 36, 56, 57, 95, 96, 111, 112

İbn Yûnus: 21

İmadi, Ebussuᶜud: 90

ᶜİsa (Hz.): 35, 48, 64, 66, 82, 83, 102, 113, 114, 125

İshak Efendi (Harputlu): 47

İshak Efendi: 84

İsfahani, Molla İsmaᶜil: 115

İsmaᶜil Hakkı ( ): 82

İsmail Ferit: 88

İskilibî, Ahmed Hamdi: 59, 60

İzdutdin, Yahni: 47

İzmirli, Celaletdîn: 13/1, 14, 14/5, 15/15, 17/35

İzmirli, İsmaᶜil Hakkı: 3, 4, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19/50, 20, 21, 25/56, 26, 28, 30, 31, 32, 41, 42, 55, 78, 86, 100, 104, 121, 132

- K -

Kadriye Hanım (İzmirli): 14

Kâmil Efendi: 14

Kara İsmail: 15/22, 16/27, 17/39, 20/51

Kaz'anî Ebu'n-nasr: 116

Kemâl Paşa Zade: 89, 97

Kettâni Ebu Abdullah: 38

Kıssîs: 123

Kindî: 21, 119

Kindî Abdül Mesîh: 99, 100

Kinânî: 67

Köyliyam Abdullah: 128

- L -

Lokman: 124

Luka: 48

Lüknevi; Muhammed: 131

- M -

Makdisi Muhammed: 98

Makdisi, Ebû ᶜAbdullah: 108

Manastırlı, İsmail H.: 124

Markos: 48

Medenî, Feyzullah: 44

Medenî Muhammed: 110

Melikşah: 89

Me'mun: 68

Mısrî, Muhammed Tevfik: 50

Mimâr, Zade Mehmet: 84

Mirzâ, Burhâneddîn: 88

Mirza, Şahabeddîn: 88

Miras, Kâmil: 17, 28

Muhammed (Hz.): 50, 53, 54, 68, 69, 70, 75, 76, 81, 94, 106, 109, 111, 114, 115, 127

Muhammed, Kerîm: 117

Muhammed, Şükrü: 122

Müstekîm, Zâde Sadeddîn: 54

Molla, Hüseyin: 39

- N -

Nadir, Şah: 121

Nebhâni: 56, 57

Necmeddîn (İzmirli): 14

Nuh (Hz.): 85

Nuh b. Mustafa: 122

Nureddîn (İzmirli): 14

Nuriye Hanım: 14

- O -

Osman (Hz.): 127

- Ö -

Ömer (Hz.): 106

Ömer A Hilmi: 64

- P -

Paçacızâde Abdurrahman: 48, 66, 131

Pezdevi: 129

- R -

Râzi Ebu ᶜAbdullah: 37, 38

Râzi Ahmet: 58

Râzi Fahruddin: 81, 91, 103, 107, 113

Rebtekî ᶜAbdullah: 92

Reşit Paşa: 57

Rufaᶜi-l-Huli: 123

- S -

Sâbûni Ebu Osman: 33

Sabuncuzâde Luis: 55

Saçaklızâde Muhammed: 93

Safa Peyami: 20

Saffarini Muhammed: 72

Salîmi Ebu Muhammed: 35

Selekûti Abdul Hâlim: 47

Senendeci Abdulkâdir: 58

Sened Muhammed Zekiyyuddîn: 126

Serbestzâde Ahmet Hamdi: 59

Sıddıkî ᶜAbdullah : 101

Suyutî: 127

Suyutî Celâleddin: 101, 109

Sûbki: 57, 108, 109

Süleyman Necati: 14

Süveytizâde Ebu'l-Berekât: 120-121

- Ş -

Şâfî: 52

Şâkir Efendi: 14

Şehristâni: 118, 123

Şeyh saffet: 20, 21

Şîrâzi Sadrettin: 46, 70, 87, 116

Şirvani Ahmet Hamdi: 76

- T -

Talat Ahmet: 49

Tahir Mehmet: 49

Tayrani Hasan: 77

Tevfik Efendi: 65

Topaloğlu Bekir: 3, 4, 8

Tunç Cihad: 8/1

- Ü -

Ülken Hilmi Ziya: 8, 9/2, 16/34, 17/36, 21/53

- V -

Vehhâbi: 46

- Y -

Yuhanna: 48

- Z -

Zühtü paşa: 15

Zeynep (Hz.): 76

ARAŞTIRMADA TANITILAN ESERLER

1. <u>ᶜAkaidü'l-Firkati'n-naciye</u>, İbn Hacib (33)

2. <u>el-ᶜAkidetü'l-müfîde</u>, Sabûnî Ebu ᶜOsmân (33)

3. <u>Behcetü't-tefrîh bihakîkati's-seyyidi'l-mesîh</u>, Eyyûb Şabrî (34)

4. <u>Behcetü'l-envâr, şerhü envâru'l-ᶜukûl fi't-tevhîd</u>, Salimı Ebû Muhammed (35)

5. <u>Beyan-u muvafeket-i sarihi'l-maᶜkûl lisahîhi'l-menkûl</u>, İbn Teymiye (36)

6. <u>Buluğu'l-kasd ve'l-merâm bibeyânı baᶜzı mâ teneffere minhu'l-melâiketü'l-kirâm</u>, Kettânî, Ebû ᶜAbdullah (38)

7. <u>el-Cevheretü'l-münîfe fî şerhi vasîyyeti'l-imami'l-aᶜzam Ebî Hanîfe</u>, Molla Hüseyin b. İskender (39)

8. <u>el-Cuyûşu'l-islâmiye ᶜala gazvi'l-muᶜaṭṭalati ve'l-cehmiye</u>, İbn Kayyim (40)

9. <u>Dîni İslâm ve Dîni Tabiᶜî</u>, İzmirli İsmail Hakkı (41)

10. <u>Durzî Mezhebî</u>, İzmirli İsmail Hakkı (42)

11. <u>Ebhe'l-kelâid fî telhîsı enfusi'l-fevâid</u>, Berzenci Ahmed Faiż (43)

12. <u>Envârü'l-müşrike fî ᶜilmi'l-kelâm</u>, Medenî, Feyżullah (44)

13. Envâru'l-ᶜukûl, Yazarı meçhul (45)

14. Esfâru'l-erbaᶜa, hikmetu'l-müteᶜaliya fi'l-mesâili'r-rubûbiyye, Şîrâzi Sadreddîn (46)

15. Es'ile-i kelâmiyye ve zübdetü'l-ᶜilmi'l-kelâm, Ḫarputlu İsḥak Efendi (47)

16. el-Farik beyne'l-maḫlûk ve'l-ḫalik, Paçacızâde, ᶜAbdurrahmân (48)

17. Felsefe-i İslâmiyeden Hikmet Dersleri, Ahmed Talat-Mehmed Tahir (49)

18. Felsefe noktai nazarından dîn, Hadi Geldibegi; çev. (50)

19. Firru'l-ᶜavn min müddeᶜi îmân-i firᶜavn, ᶜAliyyû'l-karî (51)

20. el-Fevâidü'l-hikemiyyeti'l-isnâ ᶜaşeriyye, Ahsâî, Ahmed (51)

21. Fikhu'l-ekber fi't-tevḥîd, Şafiᶜi (52)

22. Fıkh-ı Ekber Tercümesi, Müstakîmzâde (54)

23. el-Fürkân beyne't-tevfîk ve'l-hizlân, İzmirli (55)

24. Gulyetü'l-emânî fi'r-reddi ᶜale'n-nebhânî, Ebu'l-Meᶜalî (56)

25. Hazreti Aᶜzamın Tercüme-i Hayatî, Hacı Reşîd Paşa (57)

26. Haşiyetü'l-muhâkemât ᶜalâ takrîbi'l-merâm, Kürdistânî, Muhammed Vasîm (58)

27. Hucecü'l-kur'ân, Razi Ahmed b. Muhammed (58)

28. cİlmi Kelamdan cAkaidi cAżudiyye Şerhi Celâl Tercümesi, Serbestzâde, Ahmed Hamdi (59)

29. İslam Felsefesî Tarihi, İzmirli (60)

30. cİsa Meselesi, Ömer A. Hilmi (64)

31. el-İtkân fî tahkîki'l-imân, Tevfîk Efendi Çerkes Şeyhizâde (65)

32. Kitabu Berâhîn-i mesîhiyye fî sıhhati'l-milleti'l-cisevîyye, Yazarı meçhul (65)

33. Kitabu'l-farik beyne'l-mahlûk ve'l-halik, Paçacızade cAbdurrahman b. Salîm (66)

34. Kitabü'l-ceyyide, Kînânî, (67)

35. Kitabu'l-hidaye, Yazarı Meçhul (68)

36. Kitabü mesmûmü'l-esinne ve's-sihâm, Canbîhî Muhammed (69)

37. Kitabü'l-meşâcir, Şîrâzî Sadreddîn (70)

38. Küfûr Torbası "Aşkname"ye Reddiye, Yazarı Meçhul (71)

39. Levâihü'l-envâri'l-behiyye ve sevaticul-esrâri'l-eseriyye, Şeffârînî, Ahmedü'l-Eşerî (72)

40. Lisânu's-sıdk cevaben Likitabî "Mîzanü'l-hak" Fi'r-raddi cale'n-nasârâ, cAli el-Behrani (74)

41. Makâletü'l-ᶜurefâ fî mesâili'l-hukemâ, Şirvani, Ahmed Hamdi, (76)

42. Makâle fî icmâli'l-kelâm ᶜala mes'eleti'l-hilâfe beyne ehli'l-islâm, Tayrâni, Hasan Bey (77)

43. Medhal ᶜilmi Kelam, İzmirli (78)

44. Menârü'l-hüda fî isbâti'n-nassı ᶜala eimmeti'l-isnâ ᶜaşeriyye, Behrânî, ᶜAli (79)

45. Menârü'l-hakk, Risâle fi'l-edilleti'l-kuraniyye ᶜala sıhhati't-diyâneti'n-nesrâniyye, Yazarı Meçhul (81)

46. Metalib-i ᶜAliye, İsmail Hakkı, Bereketzâde (82)

47. Miftâhü'l-esrâr; Mesihin Uluhiyyeti, Yazarı Meçhul (83)

48. Miftâhü'l-ᶜUyûn, İshak Efendi (84)

49. Mir'âti Edyân ve Mezâhib, Mimarzâde, Mehmed Emrullah (84)

50. Narın Ebediyyet ve Davamı Hakkında Tetkîkat, İzmirli (86)

51. Risâletü'l-ᶜarşiyye, Şîrâzî, Sadreddîn (87)

52. Reddü'l-hilâf ve faslü'l-ihtilâf, Mirza, Şehabeddîn ve Burhaneddîn (88)

53. Risâletü'l-Gazzâlî ilâ Melikşâh fi'l-ᶜakaid, Gazzalî (89)

54. Risâle fî tafzîli'l-enbiyâ-i ᶜale'l-melâike, Kemal Paşa Zâde (89)

55. Risâle fî beyâni'l-każâ ve'l-kader, ᶜİmadi, Ebussuᶜûd,(90)

56. Risâle fî beyân-i keyfiyyeti intişâri'l-edyân, ᶜAzmzâde, Refîk (91)

57. Risâle fî beyân-ı mezhebi't-tâifeti'l-yezîdiyye ve hükm-i emvâlihim, Rebteki, ᶜAbdullah (92)

58. el-Risâle fî beyân-i mezâhibi's-şiᶜa, Cahiz, Ebû Osmân (93)

59. Risâle fî hakkı valideyi'n-nebiyyi, Saçlızâde, Muhammed, (93)

60. Risâle fi'r-raddi ᶜale'l-merhûm es-seyyid Mahmûd Efendi el-Alûsî, Bağdâdî, Davût b. Süleymân (95)

61. Risâle fi'r-raddi ᶜale'n-nusayriyye, İbn Teymiyye (95)

62. Risâle fi'z-zebbi ᶜani'l-eşᶜarî, İbn Derbâs (96)

63. Risâle fî meᶜadi'l-cismânî, Kemal Paşa Zâde (97)

64. Risâle fî sürᶜati intişâri't-dîni'l-muhammedi ve fî eksâmi'l-ᶜalemi'l-islâmî, Makdisî, Muhammed Ruhî (98)

65. Risâletü'l-haşimi ilâ kindî ve risaletü'l-kindî ile'l-hâşimi, Haşimi ᶜAbdullah-Kindî ᶜAbdülmesîh, (99)

66. Risaletü'l-hudûs, İzmirli (100)

67. Risâletü'l-insâf fî refᶜil-iᶜtisâf, Sıddîkî, ᶜAbdullah(101)

68. Risâletü'l-keşf fî beyân-ı hurûcî'l-mehdî, Suyutî, Celaleddîn (101)

69. Risâle min Muhyiddîn-i ᶜArabi ilâ Fahruddîn-i Razi, İbn ᶜArabi (102)

70. Risâletü sırrı'l-kader, İbn Sîna (103)

71. Risâletü'l-teselsûl, İzmirli (104)

72. Rumûzu'l-hikem, Sami Paşa, ᶜAbdurrahman (105)

73. Rûh, Giridi, Sırrı Paşa (106)

74. es-Sarimü'l-mûnkî fi'r-raddi ᶜale's-sûbkî, Makdisî, Ebû ᶜAbdullah (108)

75. el-Sübûlû'l-celiyye fi'l-abâi'l-ᶜaliyye, Suyûtî, Celaleddîn (109)

76. Subulû's-selâm fî hükmi âbâ-i seyyidi'l-enâm, Medenî, Muhammed (110)

77. Sulhu'l-ihvân min ehli'l-îmân ve beyân-id-dîni'l-kayyim fî tebrieti İbn teymiye ve'b-ni'l-kayyim, Bağdâdî, Davût b. Süleymân (111)

78. Şemsü'l-hakîka, Harpûtî, İshâk Efendi (112)

79. Şerhü risâleti'l-ᶜarşiyye, İsfahânî, Molla İsmail (115)

80. Şerhû risâleti mebâhisi's-sıfat, Kazcânî, Ebu'n-nasr (116)

81. Tarîhi cİlmi Kelâm, Harpûtî, cAbdüllatîf (117)

82. Tacyinü'l-vezâif fî hakki'l-müteşâbihât, Ahmed Rüşdi (119)

83. Tercümetü'l-hucecu'l-katciyye fi'l-fireki'l-İslâmiyye, (120)
Süveydizâde, cAbdullah Efendi

84. Tecalimi Muctezile, İzmirli (121)

85. Tercüme-i Kasıdetü'l-Emâlî, Muhammed Şükrü (122)

86. Tercüme-i Milel ve'n-Nihal, Nuh b. Mustafâ; çev. (122)

87. Tercümetü risâletin fî beyân-ı munazereti rahmetullahi'l-hindî mecal-kıssîs, Hûli, Rûfaci (123)

88. Tercümetü'r-risaleti'l-hamidiyye, Manastırlı, İsmail Hakkı (124)

89. Tenbîhât fî isbâti'l-ihtiyâç ila'l-bicseti ve'l-hasr, Hindi, Rahmetullah (125)

90. Tenvîru'l-ezhân fi'r-raddi cala müddeci tahrî fe'l-kur'an, Sened, Muhammed Zekiyyutdîn (126)

91. cUlema-i İslâmiyeye Bir Sual ve cAbdullah Köyliyam Efendi'nin Cevabı, Ahseki, Ahmet Hamdi (128)

92. Zamîme-i kitabi'l-ibâne, Haydarabâdî (129)

93. Zamîme-i uhrâ likitâbi'l-ibâne ᶜala usûli't-diyâne, Haydarâbî (130)

94. Zecrü'n-nâs ᶜala inkârı eşeri İbn ᶜAbbâs, Lüknevî, Muhammed (131)

95. Zeylü'l-kitâbi'l-farik, Paçacızâde (131)

96. Nasırıyye, Dürziyye, Şeyhiyye, Ezeliyye, İzmirli (132)